

NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
14
23 K
191

Dom. Prof. Rom.

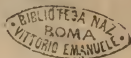
RESPONSIO

CARDINALIS BELLARMINI

AD DVOS LIBELLOS,

Quorum alter inſcribitur

Reſponſio Doctoris Theologi ad epiſtolam à Reuerendo amico ſcriptam de litteris Apoſtolicis Cenſurarum, quas Pauli Quinti Sanctitas aduerſus Venetos promulgauit.

Alter vero

Tractatus & reſolutio ſuper validitate Excommunicationum Io: Gerſonis Theologi, & Cancellarij Pariſienſis in duo opuſcula diſtributus, atque ex Latina lingua in Italicam ſumma fide conuerſus.

A quodam Theologo Latinè reddita.

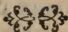

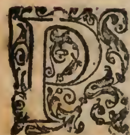
ROMÆ, Apud Aloyſium Zannettum. MDCVI.

Superiorum permiſſu.

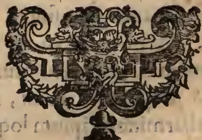
INTERPRES LECTORI.

Eruenit ſtatim à Typographo in meas manus Apologia Cardinalis Bellarmini, aduerſus Anonymum, quam erudita, quam docta, quam modeſta, quam Bellarmino digna. Verum cùm Italice ſcripſiſſet Aduerſarius, dolebam equidem, quòd ipſa etiam Italice edita minus late manatura videbatur, quam boni plerique optaſſent. Excitaui ipſe me, nec ſum paſſus huiuſmodi iacturam eſſe diuturnam. Latine eandem de verbo (quod aiunt) ad verbum reddidi ſumma feſtinatione: neque aliud propoſitum habui, niſi vt, alienis remotis, Bellarminum ipſum loquentem audiretis. Viuet (ſat ſcio) Anonymus in tanti viri ſcriptis, quamque ipſe per ſe famam ne ſomniaſſet quidem, ex Bellarmini reprehenſione nanciſcetur. Sed videlicet, miſerum eſt illud ſolatium: Præclarum Achillis manu perire, dum pereas. Monſtra tantum ac portenta opinionum

vir ad Hæreticorum neruos infringendos natus sibi sumpsit conficienda; & vero quotquot est aggressus, felicissime etiam profligauit. Itaque cum eo congredi summæ dixerim temeritatis: victoriam sperare, extremæ dementiæ. An verò hic inter cæteros iaceat, qui suppresso nomine ex latibulis prodire est veritus, responsio ipsa iam docebit. Lege.

RESPONSIO CARDINALIS Bellarmini ad Anonymi epistolam, vbi de litteris Censurarum agitur, quas Pauli Quinti Sanctitas aduersus Venetos promulgauit.

OVVS hic mos libellos excudendi Venetijs, nullo Scriptoris nomine, nulla ab Ecclesiastico Superiore facta potestate, nulla temporũ aut locorum, vbi fuerint impressi, nota, aperte satis indicat contumaciam inibi non sine maximo Catholicæ fidei periculo, maiora in dies incrementa accipere. Nam Oecumenicum Tridentinum Concilium non alia de causa, excommunicationis pœna proposita, sessione quarta, vetuit, nequis suppresso Scriptoris nomine, ac sine Ordinarij approbatione, quam liber initio præferret, de sacris rebus, librum vllum typis mãdare auderet; nisi vt omnem hæresibus aditum intercluderet: quæ ferè per huiusmodi cuniculos in Ciuitates, & Prouincias irrepere solent. Nunc verò, qui videat apud Venetos nihil Concilij auctoritatem, nihil intentatum excommunicationis vulnus, aut imminens hæreseon periculum valere, quominus libellos quotidie Anonymos, scatentes erroribus, ac sine vllius probatione edant; quid obsecro aliud tam certa coniectura, nisi impendens illi Vrbi non sentienti exitium deprehendat? cùm præsertim intelligat hæresi, velut pestilenti aliquo afflatu, non animos solum infici quibus salutis subtrahit fundamentum; sed etiam Reipublicæ tranquillitatem statumq. conuelli? Ego quidem quoniam tanto malo potiorem medicinam facere non possum, quantum in me erit, tentandum remedium duxi, vt si qui in meas manus peruenerint eius generis libelli, illos, quoad eius fieri poterit, confutem diligenter, alijsq. doctioribus, vt idem aggrediantur auctor sim. Ita enim fiet, tum vt ex pluribus huiusmodi confutationibus, aliqua certè eò peruadat, vbi suum consequatur fructũ, tum vt plures eodem charitatis instinctu, fratribus nostris præsto simus, Deum enixè precantes, vt eorum quantocyus misereatur. Qui ne in reprobum sensum dati iam sint, magnopere pertimescimus.

Perlatus ad me est libellus cuiusdam, qui se Theologiæ inscribit

Doctorem, respondetquè Sacerdoti amico, aut certe respondere se fingit, petenti, num censuræ, quas Paulus Quintus Pontifex Maximus nuper aduersus Venetos promulgauit, ratæ sint iureq. editæ, & simul vtrum rem sibi diuinam in sua Ecclesia facere liceat, sacramentaq. administrare, vti prius licuerat antequam ferrentur. Respondet autem ille censuras huiusmodi irritas esse, nulliusq. ponderis, posseq. Sacerdotes, tum Venetijs, tum in reliqua Venetorum ditione, absque vllo Religionis metu sacrum facere, diuina officia recitare, ac Sacramentorum administrationi, vti prius consueuerant operã dare. Atque vt Theologicè (ita enim loquitur) agat, rem totam octo propositionibus complectitur. Nos summa fide propositiones exponemus, adijciemusq. singulis responsionem; prudentium autem virorum erit videre vtrum Theologus iste Doctoris, an seductoris nomine sit appellandus. Ac ne conqueratur nos dolo malo aliquid suis verbis detraxisse, ipsamet verba, quibus vtitur, subijciemus.

Anonymi prima Propositio.

IVs, quo seculares vtuntur Principes, immo, quo vtitur ipse Summus Pontifex, quà secularis Regionum & Prouinciarum, quas possidet est princeps, immediatè illis à Deo, nullaq. exceptione concessum est. Vt hac Propositio clarius intelligatur, animaduertendum est, ius dominandi, ac seruitutem iure gentium primo extitisse: ius quidem dominandi penes Principes, parendi officium penes subditum, quatuor nominibus, electione, hæreditate, donatione, iure belli: ita vt omnes Principes, qui ex his quatuor nominibus aliquo, cæteris imperant, veri illorum, ac legitimi sint Domini. hos aio à Deo habere, vt imperare possint, leges condere, tributum exigere, iudicia exercere, ac subditos sine vlla exceptione punire.

Responsio.

PRima hæc propositio duos apertissimos errores inuoluit; Primus quidem eo verbo (*immediatè*) alter illo, *nulla exceptione*, continetur. Atque vt prius de postremo dicam, qui clarior est, si verbum illud (*sine exceptione*) accipiatur vt significet sine vlla subditorum exceptione, erroneum est. In clericos enim nullum ius habent Seculares Principes; cùm illi iure saltem humano excipiantur, vt omnes Catholici Doctores fatentur. quamquam vt inferius docebimus, iure etiam ipso diuino excipiuntur; Si verò ita accipiatur, vt significet, sine vlla exceptione potestatis, planè hæreticum. nulla enim Christiani alicuius Principis reperitur potestas, quæ aliqua ra-

tione

tione Christi Vicarij potestati non subijciatur. nam ille vniuersalis est Pastor, Caputq. Christianorum omnium, seu Principis, seu priuati hominis personam gerant. Si demum intelligatur, vt nolit vllum rerum, aut negotiorum genus excipi, hæreticum itidem est. Spiritualia enim negotia, vt è sacris Scripturis, Concilijsq. habemus, in laicorum potestatem non cadunt, sed penes Ecclesiasticos tantum sunt, atque in hoc Theologi omnes, & Canonistæ consentiunt. Sed ad verbum (*immediatè*) accedamus. Hoc quidem duo significat. Primū apud Principes quà Superiores sunt, immediatè à Deo, subditis imperandi ius esse, hoc est obtemperandi præceptum immediatè à Deo proficisci. atque hoc quidem ita verum est, vt nemo audeat inficiari. neque enim Dominus esset, nisi præcipere posset, neque subditus, nisi parendi illi officium incumberet. Atque ita, & Deus in sacris litteris præcepit, & natura docet, vt subditi omnes suis Superioribus morem gerant. Deinde intelligi posset Principibus Secularibus immediatè à Deo hos, vel illos Populos regendos traditos esse: exempli causa, Christianissimo Regi Gallos, Hispanos Catholico, Venetorum Reipublicæ Venetos. Atqui hoc apertè falsum est, idque vel ipse libelli huius auctor ex suis met verbis cogitur fateri. Si quidem dum suam explicat propositionem ait, *quatuor nominibus dominandi ius acquiri, electione, hæreditate, donatione, & iure belli*. Hæc nomina diuina non sunt, sed humana: sique illorum beneficio potestatem quis in hos, vel illos populos imperandi adipiscitur, hanc profectò immediatè à Deo non accipit, sed ex electione, vt Imperator, & Poloniæ Rex, vel ex hæreditate, vt Hispanorum, atque Gallorum Reges, aut ex donatione, vt feudatarij Principes, aut iure belli, vt olim Gottifredus, alijque Palæstinam sibi pepererunt. Quare si quis de Christianissimo Rege quæreret, quo nomine Galliam obtineat, ius diuinum vtique non respōderet, sed hæreditariam successionem, & si quis Venetorum Ducem interrogaret, quo nomine illi Reipublicæ præsit, nullum diuinum nomen afferret, sed humanam Senatus electionem. atque hoc est discrimen inter Pontificis Romani Ecclesiasticum Imperium, & Secularium, Politicorumq. dominatū, quod Pontifex non solum Christianis omnibus præest ea de causa, quia Superiorum præcipere, subditorum obtemperare est, sed quia à Deo immediatè Christianos omnes subditos accepit. Et quamuis à Cardinalibus creetur Pontifex, ab ijs tamen potestatem non habet, sed à Deo, qui Petro, & ceteris Successoribus dixit: *Pasce oues meas*. Atque id sanè apertissima argumentatione conficitur. Nam Pontifex nullam ab Apostolico suo primatu eximere potest Prouinciam, aut Ciuitatem, aut hominem vllum: neque verus erit Pontifex, quin

idem omnibus præsit Christianis, idque ea de causa, quod diuino nomine suam obtinet potestatem. Reges verò, & Seculares Principes, & subditos amittere, & Ciuitatis alicuius, aut Prouinciarum dominationem exuere, illasq. alteri subijcere possunt, atque ita in eam Ciuitatem, aut Prouinciam iure carere, quod eius potestatis nomen humanum est non diuinum. Pari ratione nemo quidquam de Summi Pontificis potestate detrahere potest, non Cardinalium Collegium, non Generale Concilium, neque adeo ipse Summus Pontifex. Cùm enim Pontificia potestas immediate à Deo proficiscatur, hominum voluntati non subiacet. Multo secus in Secularibus dominationibus contingit, quorum sæpenumero imperandi potestas, aut à Populis, aut à Superioribus Principibus imminuitur: nec rarò Monarchia in Aristocratiam, aut Democratiam transit: & contra, quæ plurium administratione regebantur Respublicæ, in vnius veniunt potestatem, idque ex eo solum fit, quod illorum dominandi auctoritas immediate ab hominibus, non à Deo manat. Quod si Seculares Principes immediatè à Deo in laicos ius non habent, multo minus profectò habent in Clericos, qui, vt infra ostendemus, iure ipso humano, atque diuino ab huiusmodi potestate exempti sunt. Vera igitur Propositio hæc est: Seculares Principes nullum in subditos sibi laicos immediate à Deo ius habent, sed humano aliquo nomine, quod iustum sit, in Clericos verò, qui in ipsorum Regionibus degunt, nullum neque diuinum, neque humanum.

Anonymus.

ID *non ego commentus sum, sed ex sancto Paulo accepi in Epistola ad Romanos capite 13. immo ex ipso sancto Spiritu, qui ipsius & ore loquutus est, & calamo scripsit, verba hæc sunt.* Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. non est enim potestas, nisi à Deo. *Hunc locum exponens S. Ioannes Chrysostomus:* Fecit hoc, inquit, Apostolus, vt ostendat, Christum leges suas non ad hoc induxisse, vt politicas euertat, sed vt ad melius constituat, ostendens quod istæ omnibus imperentur, & Monachis, & Sacerdotibus, non solum secularibus, id quod statim initio declarat. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, etiam si Apostolus sis, etiamsi Euangelista, etiamsi Propheta, siue tandem quisquis fueris; neque tamen pietatem subuertit ista subiectio.

Responsio.

SAncti Pauli testimonium capite decimotertio Epistolæ ad Romanos, ad Potestatem in vniuersum refertur, docetq. diuinum esse præ-

se præceptum, vt Subditus Superiori obtemperet, non verò docet Seculari Principi hos, vel illos diuino iure immediatè subijci. Verissimum quidem est omnem potestatem esse à Deo: sed quędam ab illo immediatè emanat, vt olim Moysis, & Aaronis, post etiam Romani Pontificis, quædam non à Deo immediatè, sed vel successionis, vel electionis, vel alterius cuiuspiam humani nominis beneficio; Sancti verò Chrysostomi auctoritati respondeo, ex ipsius verbis non elici Sacerdotes, ac Monachos, Sancto Paulo docente Secularibus Principibus obstrictos esse, sed suis Prælatis quicumque illi demum sint. Idem enim est, *Omnis anima sublimiori subdita sit*, ac omnis homo superiori suo obediat. Ex quo loco recte Sanctus Bernardus colligit in Epistola 183. ad Conradum Imperatorē, debere Conradum Innocentio Papæ obedire, quia Christianus Imperator Summo Pontifici, vt inferior sublimiori subijcitur. Quamquam illud negandum non est, clericos etiam ijs ciuilibus legibus obnoxios esse, quæ Ecclesiasticis decretis non repugnant, & conuictus commercijq. gratia omnibus communes esse debent. Nam (vt Nicolaus Pontifex Imperatori scribit) in rebus temporalibus Ecclesia vtitur Imperatorum legibus, tamen huiusmodi leges seruare Ecclesiastici debent, quo ad directionem, non quo ad coactionem, id est, vi rationis, non vi legis. exempli causa si secularis Princeps frumento certum pretium constituat, eodem illo pretio frumentum & vendere, & emere debent Ecclesiastici, non sanè quod ea obstringantur lege, sed quod iustum emptionis, ac venditionis pretium sequi debeant, quod quidem illud esse suadet ratio, quod à Principe est constitutum. Quod si accidat istiusmodi decretum violari ab Ecclesiastico, non idcirco tamen in laici Principis iudicium raptari, nec vlla ratione mulctari ab eo potest, à cuius dominatione omnino liber est: ab Ecclesiastico Superiore, vbi res ita postulet, sanè potest.

Anonymus.

QVamobrem in veteri lege, quamquam Leuitæ Aaroni Summo Sacerdoti suberant, in rebus tamen temporalibus, in causis, iudicijsq. Moysi temporali Principi paruerunt, vt optime ostendit Couarruuias.

Responsio.

MOyses vna cum Aarone Summus erat Sacerdos, atque extraordinaria Dei constitutione, ipsomet fratre Pontifice maior. Si Couarruuias hoc neget, nos sacris Litteris, sanctisq. Patribus multo maio

rem

rem fidem habemus. Psalmo quidem nonagesimo octauo hæc habentur: *Moyses, & Aaron in Sacerdotibus eius*. & Exodi capite 40. Moyses Deo thus offert, quod præcipuum Summi Pontificis munus erat. Et Leuitici cap. 8. Moyses, vt Summus Sacerdos, Aaronem fratrem consecrauit, filiosq. ipsius Sacerdotes constituit, atque in ea solemnitate sacrificiũ Deo fecit. Quare Philo Hebræus vir doctissimus libro, qui de vita Moysis est tertius, extremo, ait, Moysen, Pontificem, Regem, ac Prophetam fuisse. Et sanctus Gregorius Nazianzenus in Oratione, quam coram Gregorio Nysseno habuit, affirmat Moysen Sacerdotum Sacerdotem, Principumq. Principem à Deo electum. Et sanctus Augustinus quæstione 23. in Leuiticũ, vtrumq. Moysen videlicet, atque Aaronem summos Sacerdotes fuisse testatur; Idemq. repetit tractatu in Psalmum 98. Hoc ipsum sanctus Hieronymus habet libro 1. contra Iouinianum: Et ante hos omnes sanctus Dionysius Areopagita capite Ecclesiasticæ Hierarchiæ quinto. Quæ cum ita sint, mirum non est, si Leuitæ, qui illius tempestatis Ecclesiastici censebantur, Moysi, vt suo Iudici, Præsuliq. subijcerentur.

Anonymus.

IN primitiua Ecclesia nulla fuit fori distinctio. Itaque Iustinianus Imperator primus fuit, qui Episcopi Constantinopolitani rogatu Ecclesiasticis concessit, vti ciuiles eorum causa à Superioribus Ecclesiasticis dijudicarentur, ipso tamen non impedito; quo casu, & in criminalibus delictis Ecclesiasticos à secularis Principis Ministrorumq. potestate non eximit, vt aperte legitur in nouella 83. constitutione Iustiniani Imperatoris.

Responsio.

OPposita omnino ijs, quæ dicta sunt, in sacris Litteris, sacrisq. Concilijs reperio. Nam quo tempore primitiua vigebat Ecclesia ostendit S. Paulus, Episcopum, & ius dixisse, & Ecclesiasticos subditos, vt oportebat, iudicasse. ita enim ex illis verbis capitis quinti primæ Epistolæ ad Timotheum Ephesiorum Episcopum patet. *Aduersus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, vel tribus testibus*. & in generali Concilio Chalcedonensi, quod priusquam Iustinianus nasceretur coactum est, sic legitur Canone nono. *Si Clericus aduersus Clericum habet negotium, non relinquat Episcopum suum, & ad Secularia iudicia non recurrat*. Qui igitur affirmare audeat nouus iste Theologus in primitiua Ecclesia nullam fori distinctionem fuisse, primumq. Iustinianum, quasi ingenti aliquo beneficio ius in Eccle-

siasticos

fiasticos Ecclesiasticis Prælatis permisisse? Neque vero Chalcedonense tantum Concilium, sed & Agathense Canone 32. ait: *Clericus, nec quemquam præsumat apud Secularem Iudicem Episcopo non permittente pulsare: & si pulsatus fuerit, non respondeat, nec proponat, nec audeat criminale negotium in iudicio seculari proponere*; Et Concilium Carthaginiense tertium prioribus vetustius, quippe quod centum circiter & triginta ante Iustinianum annis celebratum est, Canone nono. *Item* (inquit) *placuit quisquis Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, seu Clericorum, si derelicto Ecclesiastico iudicio, publicis iudicijs purgari voluerit, etiamsi pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat, & hoc in criminali actione, in ciuili verò perdat, quod euicit*. Et Concilium Mileuitanum, itidem antiquissimum, vt Carthaginiense Canone decimonono. *Placuit* (inquit) *vt quicumq. ab Imperatore cognitionem iudiciorum publicorum petierit, honore proprio priuetur*. Hinc habemus quale sit mendacium, fori distinctionem ante Iustiniani tempora negare. Sed quoniam Iustinianus nimium sibi in cognoscendis Ecclesiasticorum causis arrogauit, idcirco Menna Constantinopolitanus Patriarcha ab eo petijt, vt Episcopis ciuilium saltem cognitionem causarum permitteret; quod & ipse permisit. Porrò auctoritatem istiusmodi contra ius fasq. à Iustiniano vsurpatam aperte ex eo constat, quod non solum de rebus Clericorum temporalibus leges tulit, sed etiam de Spiritualibus, vt titulos de sanctissimis Episcopis, deq. sacrosanctis Ecclesijs, multoq. clarius Photij Nomocanonem legenti exploratum esse potest. Et tamen Theologi omnes, & Canonistæ, atque adeo ipse Couarruuias docent rerum Spiritualium iudicium ad Episcopos solum, atque ad Summum Pontificem, vt supremum Iudicem iure diuino pertinere. Quare non ante Iustinianum tantum, sed post illum etiam vetant Concilia, ne Ecclesiastici Secularibus se iudicijs vlla ratione subijciant, vt patet ex Concilio Toletano tertio, Canone 13. alijsq. non paucis. Verum vt omnes intelligant, quàm infirmum sit illud fundamentum, quod ex nouella octogesima tertia Iustiniani Constitutione (non enim, vt male numerauit Anonymus est octogesima quinta) iactum est, perpendatur obsecro, quod idem Imperator in eadem constitutione ait: nullam nimirum esse potestatem in Seculari Iudice ad Ecclesiasticos puniendos; nisi prius Clericali dignitate ab Episcopo exuantur. Atque illis verbis vtitur; *Prius hunc spoliari à Deo amabili Episcopo Sacerdotali dignitate, & ita sub legum fieri manu*. Quod si Ecclesiasticus *sub legum manu non est*, hoc est Secularibus legibus non subijcitur, nisi prius Clericali dignitate ab Episcopo exuatur; quomodo Secularis Iudicis sententiæ suberit, dum adhuc Clerici retinet dignitatem? Et eadem Constitutione Imperator ait,

tor ait, leges Imperatorum non dedignari sacros Canones sequi. Cũ igitur sacri iidem Canones decreuerint, vt Ecclesiastici ab Ecclesiasticis Superioribus diiudicentur; qua ratione seruabitur ea Constitutio, quæ cum aliter statuat, sibi ipsi repugnet necesse est? Accedit postremo, quod huiusmodi lex plerisq. adeo iniqua visa est; vt Federicus Secundus Imperator illam vnà cum aliis omnibus, quæ Ecclesiasticam libertatem oppugnant, antiquauerit: Ita enim in prima eius Constitutione legimus. *Sanè infidelium quorundam, & iniustorum adeo iniquitas abundauit, vt non dubitent contra Apostolicam disciplinam, & sacros Canones statuta sua confingere contra Ecclesiasticas personas, & Ecclesiasticam libertatem*. Et inferius. *Item statuimus, vt nullus Ecclesiasticam personam in criminali quæstione, vel ciuili trahere ad iudicium Seculare præsumat contra Constitutiones Imperiales, & Canonicas sanctiones. Quod si fecerit, Actor à iure suo cadat, & iudicatum non teneat, & Iudex sit tunc iudicandi potestate priuatus*. Et multo ante Federicum Basilius Imperator. Nicephori Imperatoris legem aduersus Ecclesiasticam libertatem rescidit; cùm diceret inde innumerabiles in Rempublicam calamitates profectas. Legite si placet Balsamonem in Nomocanonem Photii, vbi primum Canonem Concilii Constantinopolitani tum primi, tum secundi fusius exponit. Atque hæc ad Iustiniani auctoritatẽ satis

Anonymus.

NEque vero quod Magnus Constantinus Imperator cùm libelli aduersus Ecclesiasticas personas conscripti afferrentur ea verba dixerit; Vos à nemine iudicari potestis, quia ad Dei iudicium reseruamini, *vt scribit Gratianus capite Futuram 12. quæstione prima; inde propterea eruitur Seculari Principi Ecclesiasticos non subesse. Tunc enim Imperator, vt erga Ecclesiam pietatem, benignitatemq. præseferret, modum, ac limites excessit, non autem ita animo sentiebat. Nam si illius verba vera essent, neque Ecclesiastici suorum Prælatorum iudicio subijcerentur. Ait enim* ad Dei iudicium reseruamini, *quod qui diceret grauissimè laberetur*.

Responsio.

MAgnam profecto Constantino laudem tribuit noster hic. Vt enim ipsum benignum, piumq. inducat, mendacem facit, cùm ait illum non idem sentire, & loqui. Sed vt apertum sit, quàm digna fuerit pio Imperatore eius vox, ipsa verba ex Ruffini libro decimo Ecclesiasticæ historiæ capite secundo, subijciam: *Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis quoque iudicandi, & ideo nos à vobis rectè iudicamur; Vos autem non potestis ab hominibus iudicari, propter*

quod Dei solius expectate iudicium, & vestra iurgia, quaecumq. sunt, ad illud diuinum referuentur examen. Vos etenim nobis à Deo dati estis Dÿ, & conueniens non est, vt homo iudicet Deos, sed ille solus, de quo scriptum est. Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos discernit, & cetera. Vbi animaduertendum, sicut Seculares Principes, si populos respiciant, Dii nominantur, vt inferius videbimus; ita Sacerdotes, si cum Laicis etiam Principibus conferantur, Deos esse, vt hic affirmat Constantinus. Ex quo veluti totius huius controuersiae fundamento optime colligit Magnus Imperator, Imperatores à Sacerdotibus iudicari posse, Sacerdotes ab Imperatoribus non item. Si ergo totius terrarum orbis Imperator, Sacerdotes veluti quosdam Deos & fatetur, & agnoscit, nullamq. sibi in eos potestatem, sed eorum in se magnam affirmat; quanto aequius id & re, & verbis fateri debeat in praesentia Venetorum Reipublicae Dux? Neque hinc fit, vt Sacerdotes à suis Praelatis iudicari non possint. Sed contrarium sequitur. Superior enim Dei semper nomine iudicat, à quo potestatem accepit, immo per ipsum Deus. Atque ita cùm Episcopus in inferioris ordinis Ecclesiasticum fert sententiam, aut in Episcopum Pontifex; Deus est, qui illius ministerio fert sententiam. ita igitur ait Constantinus, Episcopos, qui Dii sunt, si cum Laicis conferantur, iudicari à Laicis non oportere, qui Sacerdotibus collati homines non Dii existimari debent: sed penes Deum tantum Episcoporum iudicium esse, quod per ipsius Vicariū Romanum Pontificem administrari intelligitur. Pari ratione Seculares Principes, qui in priuatos homines Dii habentur, à priuatis hominibus damnari non possunt, sed à Deo, Vicarii sui hoc est Sacerdotis opera, qui hac potissimum de causa, si principem Secularem respiciat, Deus appellatur. Atque ita Deus ipse Moysi: *Feci te* (inquit) *Deum Pharaonis*, vt nimirum in eum iudicium feras, eumq. punias. Quod vero sibi Constantinus persuaserit Romani Pontificis esse, vt Episcoporum causas diiudicet, vel ex eo patet, quod in Caecilianum Carthaginiensem Episcopum, qui à Donatistis accusabatur, numquam ferre sententiam ausus est: Sed illum Romam ad Melchiadem Summum Pontificem transmisit. Et quamquam postremo idem Constantinus in eadem causa iudicium tulerit, id eo fecit, vt Donatistas redargueret, eorumq. ora penitus obstrueret, atque eo animo, vt veniā deinde ab Episcopis peteret, quod necessitate coactus, nullius sui iuris causam attigisset. Testantur hoc Optatus Mileuitanus libro primo aduersus Parmenianum; S. Augustinus Epistola 48. & 162. aliisq. permultis.

Ano-

Anonymus.

Subsunt igitur Ecclesiastici homines, ac Seculares Seculari Principi iure diuino. Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit. *Atque huius ratio est, quod sicut nemo à necessitate obtemperandi Deo solutus esse potest, ita neque à necessitate Principi obtemperandi solutus est. Vt enim subdit Apostolus,* Omnis potestas à Deo est. *Quocirca à Dauid Propheta, Reges, ac Principes Seculares Dij nuncupantur.* Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos iudicat. *vt enim Iosaphat Rex Paralipomenon libro 2. cap. 19. exponit, Seculares iudices, non hominum, sed Dei iudicia exercent. Hac eadem verba de Secularibus Principibus loquens affert Christus apud Ioannem cap. 10. Confirmatq. illis Deorum nomen congruere,* Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, *vt doctè animaduertit Cardinalis Bellarminus cap. 3. eius libri, quem de Laicis inscrpisit.*

Responsio.

SI contrarium omnino concluderetur hoc est, Non igitur Ecclesiastici, neque seculares iure diuino seculari Principi subiacent, sed seculares iure humano, Ecclesiastici nullo iure; conclusio optimè ex ijs quæ disputata sunt deduceretur. ostendimus enim principes in suos populos humano non diuino nomine imperium obtinuisse. Quod si hoc non ita se habet; afferat quæso in medium Aduersarius locum aliquē sacræ Scripturæ, ex quo doceat Venetos, Patauii, Veronæ, aliarumq. huiusmodi Ciuitatum Dominos esse. Quod si in controuersiam vocaretur quale in Cypri Regnum ius habeant, nullum credo Scripturæ locum producerent, quo tamquam obsignatis tabulis agendum sibi putarent, sed donationis, veteris possessionis, aliaq. huiuscemodi humana nomina. Si autem nullum diuinum ius afferre possunt in Patauinos, aut Cyprios Laicos, qui ostendere poterunt in Clericos? Sed vlterius progredior, atque aio iure diuino Laicos omnes etiam Principes Sacerdotibus subesse, eodemq. iure Sacerdotes ab illorum dominatione eximi, vt modo fatentem audiuimus Constantinum Imperatorem. nam ex sacris Scripturis, quæ ius diuinum positiuum complectuntur, Sacerdotes Pastores sunt, Laici quamuis principes, oues, Sacerdotes patres, Laici filii, ac iuxta naturæ inductionem (quæ ius diuinum naturale est) ouis pastori, non illi pastor parere debet; filius itidem patri, non pater filio. Atque hac in re egregia est, ac pulcherrima similitudo illa, qua vtitur Gregorius Nazianzenus in oratione ad populum timore perculsum, & præ fidem irascentem, quam ferè omnes Theologi amplexi sunt, hoc est,

sicuti

ſicuti in homine & ratio eſt & corpus, quæ duo coniuncta hominem efficiunt; ita in Eccleſia poteſtatem eſſe Eccleſiaſticam ſiue ſpiritualem, & ſecularem ſiue politicam: ex quibus duabus partibus myſticum Eccleſiæ corpus conflatur. Atque vt in homine ratio dominatur in corpus, non item corpus in rationem, niſi cùm rebellat; ita ſpiritualem poteſtatem ſeculari præeſſe, ac proinde hanc ab illa regi, ſubijci, & puniri ſi quando opus ſit: Contra verò poteſtatem ſecularem ſpirituali nulla ratione præferri, quam neque dirigere, neque punire poſſit, neque illi vel minimum imperare, niſi rebellionem tyrannidéq. inſtituat, ſicut nonnunquam & Gentiles, & Hæretici Principes auſi ſunt. Sancti Pauli verbis iam ſupra reſpondimus, verum quidem eſſe omnem poteſtatem à Deo proficiſci, ſed aliam immediatè, aliam mediatè; atque vt nemo à Dei obedientia excipitur, ita neque excipi ab eorum Principum obedientia. qui in ipſum ius habent, & iis in rebus, quę in ipſius poteſtatem cadunt. verum etiam eſt Principem quà princeps habetur, vicariam Deo in ſuo munere operam præſtare, atque idcirco parendum illi eſſe in rebus quæ ad ipſius poteſtatem pertinent, quemadmodum & Deo, vt ait S. paulus epiſt. ad Epheſ. cap. vlt. *Serui obedite Dominis carnalibus ſicut Chriſto*; & Cardinalis Bellarminus cùm ſcripſit principes ſeculares Deos in ſacra Scriptura nominari, ideo fecit vt Hæreticos Anabaptiſtas conuinceret, qui docent in Eccleſia nullos eſſe ſeculares principes, nulla tribunalia, nulla iudicia, nullam reipublicæ adminiſtrationem. imo idem Cardinalis, qui ſeculares Principes ſecularibus hominibus collatos deos dixit, ſacerdotes collatos cum principibus Deos non ſemel appellauit, Patet hoc ex ſeptimo cap. libri primi de Summo Pontifice, alijſq. huiuſmodi. Itaque ſi Anonymus Cardinalem Bellarminum imitari velit, iam videt vt arbitror quid ſibi ſit agendum. oppugnanda eſt Hæreticorũ impietas, non libertas Eccleſiaſtica labefactanda: eruendus è ſcripturis optimus doctrinæ ſuccus apum more, non venenum & noxiæ aduerſus pietatem ac religionem propoſitiones.

Anonymus.

P*Ergit Apoſtolus, ait,* Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi re ſiſtit. *en poteſtas quæ apud Principes ſeculares eſt leges condendi, quæ & res omnes, & cuiuſq. generis homines complectantur iuxta ea quæ habentur in Prouerbijs Salomonis, vbi ita Deus loquitur.* Per me Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt. *Hinc profectũ eſt vt Chriſtianiſſimi Imperatores Iuſtinianus, & Theodoſius multas in Codice leges tulerint, quæ tum ad perſonas Ec-*

cleſia-

clesiasticas tum ad illarum bona, vitaq. disciplinam pertinerent, sub titulis de Episcopis & Clericis, De sacrosanctis Ecclesijs, &c. His legibus obtemperandum præcipit Apostolus, nullaq. ratione resistendum. qui enim ita contra huiusmodi leges obnituntur, ipsi sibi damnationem acquirunt, hoc est mortaliter peccant, quo in vitæ statu, si diem obirent, æternis Inferorum pœnis mactaretur.

Responsio.

O Admirabilem hominis ratiocinationem, quæ iis ex locis conclusiones eruit, in quibus nemo vnquam inesse somniauit: Vbi nam, oro, scripsit Apostolus penes principes seculares leges ita condendi facultatem esse; vt & res omnes, omnisq. generis homines complectantur? poterunt igitur ijdem seculares principes legem proponere de sacri faciẽdi, deque diuini officii recitandi ratione: cogent Laicos ad missæ sacrificium celebrandum, ad nuncupandum castimoniæ votum: contra compellent Sacerdotes ad nuptias, proque Canonicarum horarum libro gladium illis tradent, omnesq. necessario obtemperabunt: cùm huiusmodi leges condendi, quæ tum res omnes tum personas complectantur, potestatem à Deo acceperint. Cùm Ethnici principes leges promulgabant, vt Christiani catholicam fidem desererent, Diisq. sacrificia offerrent; non poterant videlicet Christiani iure illud detrectare imperium: quando S. pauli præceptum ad ethnicos potissimũ principes, cuiusmodi illius tempestatis erant omnes, pertinebat, & iuxta noui huius Interpretis expositionem, ex S. Pauli præcepto conficitur auctoritatem habere huiusmodi Principes leges condendi de omnibus rebus, quæque omnes nemine excepto cogant sub Imperium. Nonne demum sentis, quot absurda ex paucis admodum tuis verbis consequantur? & tamen non vereris addere congruum id esse Solomonis prouerbiis? Neque intelligis ipsis te Salomonis verbis iugulari? Cùm enim ait diuina sapientia, *Per me Reges regnant, & legum Conditores iusta decernunt*, apertè demonstrat iustas tantum leges à diuina sapientia ortum habere; cæteras quas nonnunquam de alienis rebus, vel de alienis personis fecerunt Principes aliaq. ratione iniquas, ex se ipsos ferre, neque vnquam easdem à Deo probari. Quod autem adiicis Iustinianum, & Theodosium leges de personis Ecclesiasticis, de earum bonis, atque Ecclesiastica disciplina cõscripsisse; iam responsum est hac in re, Secularis cum hoc est, suæ potestatis limites egressos; iam verò dicis præcipere Apostolum, vt illis legibus pareamus, peregregiè mentiris: nam Apostolus generatim loquitur Superioribus à subditis obtemperandum. Cumque mox secularium principum exemplum adducit, illos intelligit

ligit Principes, qui tùm Ethnici erant; atque ideo verba Apostoli nulla ratione ita accipi possunt, vt velit Christianos ijs legibus obtemperare, quæ aut diuinum cultum, aut Ecclesiasticam disciplinam attingerent, sed ciuilibus tantummodo, quibus morem gerere necesse erat, vt cæteros non offenderent, vtq. pacem charitatemq. custodirent: deniq. ne ethnicis daretur occasio Christianæ fidei obtrectandi, si illa ciuili administrationi aliqua ex parte repugnare visa esset.

Anonymus.

Præterea iubet Apostolus Principi ab omnibus tributum exolui, qui enim illud exoluit Principi, exoluit Deo, Cui vectigal vectigal, Cui tributum tributum, sunt enim ministri Dei ad tributa, *quæ verba explicans Angelicus Doctor S. Thomas Aquinas, omnium Theologorum magister, vnicus Catholicæ scholæ sol, ait quòd Clerici à tributo exsoluendo liberi sint, id non sicut aliqui arbitrantur, à iure diuino, sed à secularium Principum priuilegio acceptum. Hoc demum authoritate S. Pauli de Principis potestate claudo.* Nõ en im, ait, sine causa gladiũ portat, Dei enim minister est ad vindictã. *en Principis secularis potestas puniendi noxios pœna sanguinis, quam cùm Ecclesiastici Præsules à* Deo *non habeant, si forte Clerici deliquerint, eos Ecclesiastica dignitate exuunt, ineptosq. ad eandem sustinendam pronunciant, nec vlterius progrediuntur: si vero morte multandi sunt, tradunt eos brachio seculari. & ne quis existimet verba illa Apostoli consilij potius esse quam praecepti, vt rem omnem confirmet, ait,* Ideo necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. *Ex quo habemus cogi nos omnino, seculari Principi obedire ijs omnibus in rebus, quas ab Apostolo edocti supra memorauimus.*

Responsio.

HIsce in rebus illud primo loco animaduertendum est confingi scripturæ testimonia à nostro hoc, aut ad libitum deprauari, nusquam enim apud S. Paulum illa reperi verba, *Sunt enim ministri Dei ad tributa*. neque illa. *Dei enim minister est ad vindictam*, & quamquam posterioris sententiam deprehendo, tamen nunquam putaui licere in scripturæ testimonijs, quæ ipsis Dei verbis tradita sunt, vel minimum quidem inuertere aut immutare; tunc præsertim quando aliam omnino sententiam efficiunt, vt illa

 sunt

sunt, *Sunt enim ministri Dei ad tributa*; nam S. Paulus non ait Principes Dei esse ministros ad exigendum tributum, sed ad publicam quietem tuendam; vt exponunt S. Chrysostomus, alijq. Patres ea verba: *Ministri enim Dei sunt in hoc ipsum seruientes*; neque S. Thomas, cuius tu auctoritate videris niti, nobis aduersatur; tributum enim Principibus veluti stipendium pro susceptis in administratione laboribus deberi contendit. & tamen certum est stipendium Deo nullum exolui: ac proinde non sunt Principes Dei ministri ad tributa accipienda, sed ad populos regendos. Cùm igitur S. Thomas ait: *Hoc ipsum*, idest pro ipso non significat pro Deo, sed pro recipiendo tributo seruientes, vbi noster hallucinatus est: quod vero S. Thomam affert, vt ostendat Ecclesiasticos à persoluendis tributis, Principum beneficio liberatos; hoc quidem confirmat S. Thomas, historijsq. congruit vt inferius dicemus; non tamen ait ille id quod ei falso videtur auctor tribuere, hoc illis iure etiam diuino non deberi; imo contrarium plane habet, dum tradit Principum beneficio à persoluendis tributis Ecclesiasticos liberatos esse, eo quod ita naturalis æquitas postulet. Qua in re nihil aliud voluit nisi Principes naturale ius, quod etiam diuinum est, esse amplexos. Quod vero ad postremum attinet, vbi pernegat Anonymus vllam esse in Ecclesia potestatem, morte quenquam multandi, non video à quibus id acceperit, nisi forte à Vualdensibus hæreticis mutuatus est, ab Hussitis, & à Marsilio Patauino alijsq. huiusmodi qui Ecclesiæ vtriusque gladij negabant potestatem. Non inficior sane Ecclesiam huiuscemodi capitalibus pœnis non vti, non ea quidem de causa quod ipsius potestatem excedant, sed vt Ecclesiasticam potius mansuetudinem custodiat, quæ ab huiusmodi abhorret supplicijs. Audi, si placet, quod ait S. Bernardus lib. 4. de consideratione ad Eugenium Pontificem: *Vterque ergo Ecclesiæ, & spiritualis scilicet gladius & materialis, sed is quidem pro Ecclesia, ille verò & ab Ecclesia exerendus est: ille Sacerdotis, is militis manu, sed sane ad nutum sacerdotis, & iussum Imperatoris*: Quod S. Bernardi testimonium confirmauit deinde Bonifacius Pontifex in extrauag. vnam sanctam, de maiorit. & obedien. Concludit auctor: aitq. S. Paulum cùm obtemperandum scribit Principibus, non consilium dare illis verbis, sed imperare: quod quidem verum est: sed vt supra exposuimus, intelligendum: eos nimirum qui iusto aliquo nomine Principi subditi sunt, ijsq. in rebus quæ in illius cadunt potestatem, obtemperare debere. Ex quo etiam fit seculari Principi Ecclesiasticos, quod excepti sint, subiectos

non

non esse; sed laicos tantummodo, eosq. in ciuilibus negotijs, quæq. Dei præceptis nō aduersantur. Vnde & illud intelligi potest, quanto scelere hodie se Venetorum Respublica obstringat, quæ non solum Ecclesiasticos habet in vinculis; sed per vim tum illos, tum etiam laicos ad violandum Summi Pontificis interdictum compellit, cùm negotium istud plane sit spirituale, atque Ecclesiasticum.

Secunda Anonymi propositio.

CHristus seruator noster & si, quatenus Dei filius Patri æqualis, Rex est regum, & dominus dominantium, tamen mortali corpore indutus, tum ante obitum, tum post sanctissimam Resurrectionem, temporalis Principis potestatem nunquam exercuit, Regnum temporale non habuit, vt à Pilato interrogatus, Rex es tu? Tu dicis, respondit. *Sed tamen, se (inquit) monitum volo; quamuis Rex sim,* regnum meum non esse de hoc mundo, *hoc est temporale: Quapropter cùm populi, qui ab illo diuinitus quinque panibus ac duobus piscibus saturati sunt, Regem illum creare tentarunt, aufugit,* ne raperent, & facerent ipsum Regem, *neminem iudicare voluit: illisque, qui postulabant, vt de ipsorum controuersia sententiam ferret, respondit,* Quis me constituit iudicem super vos? *imo Pilatum Cæsaris ministrum iudicem suum agnouit,* Non haberes in me potestatem, nisi tibi data esset desuper: *vt animaduertit S. Thomas in epist. ad Romanos.*

Responsio.

SEcunda hæc propositio nihil ad nostram controuersiam: quæ non de Regnis temporalibus, sed de Ecclesiasticis est rebus. Illud tantum facit, quod auctoris deprauatum animum lapsusq. patefacit. Aio igitur Christum, quatenus homo erat, nullā in hac vita secularis Principis potestatem exercuisse, ad patiendum enim & seruiendum venerat, vt ipsemet dixit, vtq. homines diuitiarum, & honorum contemptum doceret, atque humilitatis & obedientiæ exemplo superbis ac cōtumacibus beatæ vitæ iter commonstraret. *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* Matth. 20. *Filius hominis non habet, vbi caput suum reclinet.* Luc. 9. *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* Matth. 11. *Scitis gratiam Domini nostri Iesu Christi, qui propter nos egenus factus est, cùm esset diues.* 2. Corinth. 10. *Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.* ad Philipp. 2.

Sed illud author omittere non debuit Christum, modo libuisset, etiam vt homo erat, rerum omnium temporalium dominationem accipere potuisse, seque Regem aut Imperatorem suo arbitratu creare. ait enim S. Ioan.cap.11. *Omnia dedit ei Pater in manus*, & S. Paul. c.1. epist. ad Hebr. *Quem constituit hæredem vniuersorum*. Male etiam dixit, Christum, post resurrectionem, temporalis Principis potestate non vsum: siquidem (vt addere oportuit) ille post Resurrectionem vniuersum terrarum orbem, etiam vt homo est, regit, non quidem temporalis Princeps sed æternus, temporalibus omnibus superior, vt initio Apocalyp. testatur S.Ioann. *Qui est primogenitus mortuorum, & Princeps Regum terræ.* & ipse. *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.* Matth.28. quæ potestas proprie temporalis non est, quia æterna, rebus tamen omnibus temporalibus præest atque æternis. Pilatum vero à Christo Iudicem suum agnitum fuisse, sine magno profecto erroris lapsu dici non potest. nam Christus, etiam vt homo, summus erat Pontifex cum potestate excellentissimo caput erat hominum, & Angelorum, quare neminem se in terris superiorem habebat, neque ab vllo vocari in iudicium poterat iure, licet de facto vocatus fuerit, vbi ipse permisit. Atque hoc significauit Apostolus cùm dixit *Humiliauit semetipsum* Philipp.2. Porro illis verbis, *Non haberes potestatem aduersus me vllam, nisi tibi datum esset desuper.* quibus videtur Christus Pilatum Iudicem à Deo in sua causa constitutum agnoscere, respondetur, ibi per potestatem, permissionem intelligi, & sensum esse futurum fuisse, vt Pilatus nihil contra Christum aggredi posset, nisi permisisset Deus; quæ etiam illorum verborum sententia est, *Hæc est hora vestra & potestas tenebrarum.* Luc.22. Hanc responsionem afferunt S.Chrysost.& S.Cyrill. in cap.19.S. Ioan. Sed quoniam S. Thomas in cap. 13.epist.ad Rom. allata S.Ioan. verba de potestate intelligit, quam seculares Principes à Deo acceperunt; concedimus potestatem, qua Pilatus, vt Cæsaris minister, præditus erat, à Deo manasse: à quo omnis vera potestas proficiscitur. Quòd vero etiam Christi causam attingeret, id ex Pilati inscitia oriebatur, qui Christi dignitatem ignorabat, eumq. vt priuatum eius regionis, cui ipse præerat, hominem iudicauit: quo modo, si nunc ad secularem Iudicem sacerdos, laici nomine, ac vestitu, postularetur, posset quidem, quod ad se pertinet, in illum eadem authoritate, qua in cæteros laicos ferre sententiam; non tamen

hinc sequitur Clericos laicorum iudicio subijci, aut Christum olim Pilato fuisse subiectum.

Anonymus.

T*Andem præcepit, vt tributum seculari Principi hoc est Cæsari penderetur,* Reddite quæ sunt Cæsari Cæsari. *Nonnulli hanc propositionem oppugnant, dicuntque etiam si Christus Cæsari tributum tum suum, tum Petri persoluerit, dixisse tamen se nulla tributorum lege teneri.* Nunquid filij debent soluere tributum? *quibus verbis temporalis Principis authoritatem ostendit, qui ab exoluendi tributi necessitate liber est. His tamen ita respondetur eius regionis homines (vt Doctores quidam affirmant) filios appellatos, nullis tributis obstrictos fuisse, ac proinde Christum ac Petrum non legis necessitate, sed sua sponte soluisse didrachma; aut vt melius dicam, se Deum significauit, intellexitq. à Dei filio nullum tributi genus exigendum. Sed quoniam nimis abditum hoc erat sacramentum, quodq. Publicani illi qui tributum curabant, minime intellexissent, subdit.* Sed ne scandalizentur. *Ex quo colligitur, quanti fecerit seruator noster eorum, qui secularium Principum ministri sunt, offensionem. siquidem veram, cur tributi lege non teneretur, rationem, ipsis obscuram attulit.*

Responsio.

IMperasse Christum vt Cæsari tributum penderetur, verum est; sed minime ad rem, nemo enim adhuc negauit tributum Principibus persoluendum esse ab ijs, qui ea lege obstringuntur, vt ait Sanctus Paulus *Reddite omnibus debita, cui tributum tributum, cui vectigal vectigal* ad Romanos 13. sed quod ad Christi tributum attinet, videtur, tibi Marsilij Patauini hæresis vehementer placuisse, qui dixit Christum, *Non condenscensione sed necessitate coactum,* tributum exoluisse quæ hæresis à Ioanne Pont. 22. damnata est Extrauagan. licet. vt refert Card. Turrecrem. in summa de Ecclesiast. libro quarto. parte secunda. cap. trigesimoseptimo. non enim aliud affers nomen, vt ostendas Christum tributi lege solutum, nisi quod eius erat regionis, cuius homines filiorum nomine vocarentur, & quod Deus esset Deiq. filius. Ac prima quidem ratio futilis plane atque inanis est;

tantum enim abest, vt illius regionis homines à tributo persoluendo liberarentur, vt solos ipsos ea lex complecteretur, vt patet ex cap. 30. Exodi, quo loco omnibus filijs Israel imperatum est, vt singuli dimidium siclum, id est drachmas duas tributi nomine penderent: quod deinde tributum vsurparunt Romani, vt scribit Ioseph. lib. 7. de bello Iud. cap. 26. Secunda vero Christum tantum excipit, vt Deus est, non vt homo, ac proinde vt homo, tuo quidem iudicio tributo obnoxius erat. At hoc ipsum est quod in Marsilio damnatum Catholici omnes explodunt. Idem ex tua argumentatione colligitur. dum enim ostendere uis Christum Principem temporalem non fuisse; illud vltimo loco adducis tanquam robur causæ, quod ipsemet vt Principibus secularibus soluerentur tributa, præcepit. Quæ ratio nullam habet vim, nisi addas, tributum à Christo persolutum. Et quoniam hic potissimum tui argumenti vis sita est; propterea obijcis tibi, aisq. quosdam aliter sentire, cùm dicant Christum tributi necessitate non fuisse obstrictum; sed illud libere persoluisse, ne in Cæsaris ministrorum offensionem incurreret. Iam ex te quæro, Christus ne, vt homo erat, hac tributi lege tenebatur? si ais, iam Marsilium hæreticum Ducem sequeris; si negas, nihil valere tuum argumentum fateris; neque ad rem loqueris. Sed his omissis, Christus vt homo erat, atque Apostoli ab eo tributo liberi erant. Christus enim vt homo persona non erat humana, sed diuina, neque adoptiuus, sed naturalis filius Dei, qui Rex est super omnes Reges: atque ea de causa tributum nulli Regi pendere cogebatur. Et quoniam si Princeps à tributo liber est, familiares etiam liberi esse debent; propterea Apostoli, qui familiam Christi conficiebant, ab huiuscemodi onere soluti fuerunt. Hinc colligunt S. Hieron. in cap. 17. Matth. & S. August. lib. 1. quæstionum Euangel. quæst. 23. Clericos Principum secularium, quibus tributa imperantur, legibus non adstringi, eo quod Christi familia, in qua ipsi censentur, Domini ratione, ab ea necessitate excipitur. Reliqua, quæ in hac propositione adijcis, libens omitto: nihil enim faciunt contra nos, atque ita sunt leuia, vt responsionem perdere nolim.

Cùm Christus Dominus noster temporalis Principis auctoritate vsus non sit, dicendum minime est illam ab eo, sanctò Petro, eiusq. successoribus suis Vicarijs relictam. Vicarius enim Principe suo maior non est. quare optime Sotus in quartum Sentent. & Cardinalis Bellarm. de auctoritate Papa, de hac eadem re agentes, mirantur Canonistas quod nulla vel ratione, vel noui testamenti auctoritate adducti affirmare ausi sint Pontificem Dominum esse totius orbis terrarum directe in temporalibus; quod non minus est inane quam pessimi exempli. Sat scio proferri prater Canones (qui, cùm leges sint humana vbi diuinis aduersantur, nullam habere possunt auctoritatem) proferri, inquam, sanctum Thomam Aquinatem de regimine Principum qui cap. 10. & 19. ait Summum Pontificem dominum esse totius orbis terrarum in temporalibus & spiritualibus: verum ille liber sancti Thoma non est, vt optime demonstrat Cardinalis Bellarminius in lib. de potestate Papa.

Responsio.

Tertia hæc propositio secundæ persimilis est. nam neque id efficit, quod auctor sibi proponit, & animi prauitatem corruptamq. in scriptorum afferendis testimonijs fidem declarat. Non conficit quidem, quod ipse vellet: quoniam demonstrandum sibi proposuit excommunicationis sententiam atque interdictum à D. N. Paulo Papa V. aduersus Venetos latum irritum esse; ad quod probandum idem valet dicere, Pontifex totius orbis terrarum Rex temporalis non est, ac si dixisset Rex Gallorum neminem ad triremes damnare potest, quod Episcopus non sit. Nam ad ferendam excommunicationis, aut interdicti sententiam nulla requiritur auctoritas Regia & temporalis, sed Pontificia & spiritualis; sicut contra vt quis alium ad triremes damnet, non est necesse vt spirituali potestate sit præditus, cum sola temporalis abunde sit satis. Laborat præterea vehementer eius fides in afferendis scriptoribus, vt ex locis patet, quæ tum à Soto, tum à Bellarmino mutuatus est. neuter enim tam intemperanter loquitur, vt dicat se mirari quod Canonistæ nulla ratione, nulla sacrarum Scripturarum auctoritate compulsi affirmare ausi sint Papam totius terrarum orbis Dominum directe in temporalibus esse, neque vspiam hanc doctrinam inanem seu mali exempli appellarunt.

Legantur illorum scripta: nunquam tamen istiusmodi, quam hic sibi fingit, admonitio reperietur: imò nunquam eam opinionem Canonistis absolute adscripsimus. non enim ignoramus etiam ipsos inter se dissidere. Sotus quidem Ioannem Andream ad suam tuendam sententiam affert, & Bellarminus Turrecrematam, ac Nauarrum: afferre etiam poterat Innocentium Quartum in cap. nouit, de iudic. & Glos. ibidem, vbi hac distinctione vtitur *directè, & indirectè*: Dissensio vero, quæ inter hos est auctores, non contendit vt Pontifici summa in temporalibus rebus potestas vel adimatur, vel tribuatur. eam enim omnes illi, vnis exceptis hæreticis, à Deo demandatam fatentur, sed in modo potius sita est. nam aliqui crediderunt eam potestatem ita esse apud Pontificem, sicut apud Principes est seculares. Alij vero existimarunt Pontificis potestatem proprie ac per se esse in res spirituales, & ratione illarum ad res etiam temporales summa auctoritate pertinere: vt egregie inter cæteros ostendit auctor opusculi de regimine Principum lib. 3. cap. 11. & 13. siue ille sit sanctus Thomas, siue alius quispiam. nam Bellarminus non negat omnino illud opus à sancto Thoma conscriptum, sed aliorum refert ea de re non incongruam dubitationem. nam ibidem narratur quiddam, quod post sancti Thomæ obitum accidit. & idem Bellarminus ait optime stare posse, vt quod narratur ab alio, postquàm Diuus Thomas excesserit è vita, in eo libro insertum sit. atque idcirco huiusmodi responsione omissa, aliam longe firmiorem affert, cùm eius libri locum alijs eiusdem multis explicat locis. sed nullā est Anonymo danda venia, quod adeo temere in sacros Canones obloquutus sit. ait enim: *Sat scio proferri præter Canones (qui cùm leges sint humanæ, vbi diuinis aduersantur, nullam habere possunt auctoritatem) proferri, inquam, sanctum Thomam &c.* quæ verba maximum profecto sacrorum Canonum contemptum habent, & qualem nunquam Catholicus vir vel imprudenter effutire ausus sit. hic enim, vt patet, nihil laborat, vtrum id, quod docet, sacris Canonibus consentiat, nec ne. imo (quod peius est) responsionem ad illos superbissime omittit, ac si nullius essent ponderis; præterea cùm eos leges humanas appellat, perinde quasi Spiritu sancto assistente non essent conscripti, valde diuersa ratione loquitur atque sancti loquuntur Patres, qui eos semper & sacros, & sanctos, & à Deo traditos nominarunt. Audi sanctum Leonem Anatholio scribentem: *Nimis hæc improba, nimis sunt praua, quæ sacratissimis Canonibus inueniuntur esse contraria.* Addit demum noster Canones

cum

cum diuinis legibus collatos æquam non habere auctoritatem, vbi Canones hac in re diuinis legibus oppositos ostendit; ac proinde nihili faciendos. Quid hoc aliud est quam non solum sacrorum Canonum auctores impietatis atque impudentiæ insimulare, quasi leges diuinis præceptis aduersas tulerint, sed etiam vniuersam Ecclesiam exagitare, quæ eosdem Canones vt suamet instituta per summos Pontifices perq. sacra Concilia à Spiritu sancto tradita colit atque obseruat?

Anonymus.

VT vim huius nostræ propositionis infringant nonnulli, aiunt ab Alexandro VI. Pont. diuisum Hispaniæ, & Lusitaniæ Regibus Indiæ Regnum: cuius ille vt Christi Vicarius, naturalis Princeps esset, temporalis. Præterea à Leone Tertio Occidentis Imperium eadem de causa Carolo Magno concessum. Sed planissime decipiuntur: nam Alexander non vt Dominus, sed vt Iudex compromissarius à Regibus ipsis ad sedundam discordiæ flammam electus, lata inter eos sententia decreuit, vt maria vtrinque velut apposito termino secarentur: atque vt alterius classis in mari altero, ipse altero alterius nauigaret, & quodcunque intra eos terminos iure belli sibi peperisset, iure ad eos deuolutum iuxta regnorum diuisionem videri, vt tradunt historici. Leo Tertius cùm sua Sede à Populo Romano depulsus esset, paulo post à Carolo Magno restitutus, vere quidem dedit operam vt Populus ipsi Carolo tanquam Imperatori acclamaret, vt testatur Platina: atque eam Caroli electionem modò Historici Populo Romano tribuunt; qui cùm Imperium perperam à Græcis administrari animaduerteret; antiquo suo iure alium Imperatorem elegerit: ijdem modo affirmant Carolum iam per se regionum Dominum Imperatoris sibi nomen ab Irene, & Nicephoro coëmisse, modo Irenem ac Nicephorum illi electioni consensisse: demum, quomodocunque se res habeat, certum est Pontificem qui è sua sede depulsus erat, neque vllam obtinebat regionem, Occidentis Imperium Carolo minime permisisse, qui eo pridem iure belli potiebatur.

Responsio

Responsio.

SIcut propositio non facit ad rem, ita neque rationes quæ vtrinque afferuntur. idcirco in eo tantummodo morabor, vt noui huius theologi errata aperiam. Ait igitur ab Alexandro Sexto constitutum in Indico mari inter Hispaniæ, ac Lusitaniæ Reges terminum, decretumque ab eo, vt quodcunque in suam potestatem redegissent, illo iure belli potirentur. Si eo verbo, *iure belli* iustum intelligit bellum, quod illatam prius ab ijs iniuriam postulat, quibus bellum infertur, vt explicat sanctus Augustinus in lib. quæstionum super Iosue quæstio. 10. non fallitur. Sed si putat Ethnicis Indiæ populis bellum iure inferri, cùm nullæ præcesserint iniuriæ, ea solum de causa vt regiones suo imperio quis adijciat; vehementer errat, & contra omnes fere optimos Theologos sentit. vt contra Cardinalem Caietanum in Commentario secunda secundæ quæst. 66. artic. 8. & Sotum quinto de iustitia & iure quæst. 3. artic. 5. & in quatto sententiarum distinct. 5. quæst. 1. artic. 10. & Victoriam relectione secunda de iure bell. qui aiunt Ethnicos Indos veros esse ac proprios suarum regionum Dominos, nam vt docet sanctus Thomas 2. 2. quæst. 10. artic. 10. fides, & gratia naturam non tollit, ac proinde neque iustum dominatum, quo quis antequam fidei Christianæ nomen daret potiebatur: quam etiam ob causam dicit Sotus ab Alexandro VI. eo homine traditam fuisse Indiæ possessionem Castellæ, & Lusitaniæ regibus, vt cùm Concionatores in eas regiones mitterentur, armatos ipsi adijcerent milites tum ad eorum, tum ad nouorum Christianorum defensionem. Addi etiam potest Alexandrum Christianæ reipublicæ caput, cùm imminens inter Christianos Principes belli ob Indorum Commercium periculum animaduerteret, statuisse vt Castellæ Rex ad Indias tantum occidentales, Lusitaniæ ad orientales nauigaret. Attingit præterea Anonymus translatum à Leone Tertio Imperium, & cùm non ignoret controuersiam, quæ hac de re magna est inter Matthiam Illyricum Lutheranum hæreticum, & Bellarminum, visum est illi (vt peiorem semper sequitur partem) hæretici erroribus insistere: atque ita testatur à populo Romano Carolum Magnum Imperium accepisse, seu Imperatoris nomen ab Irene & Nicephoro pecunia emptum, seu demum Irenem & Nice-

cepho-

cephorum eidem diuisioni assensos. Postremò certum esse ait Occidentis Imperium Carolo Magno à Pontifice non demandatum. Et tamen Bellarminus triginta tribus allatis historicis, decem Imperatorum, omnium Imperij electorum, septem summorum Pontificum testimonio, clarissimisque argumentis, consideratis diligenter singulis iusti Imperij nominibus, docet in Carolum Magnum translatum à Leone Tertio Pontifice maximo Imperium. Ex quo habemus tum Illyrici tum noui huius Theologi sententiam inter historicos hæresim, inter Theologos temeritatem appellari posse; nam & omnibus Historicis repugnat, & sacris Canonibus. Innocentius Tertius, vt reliquos omittam in capite Venerabilem, de electio. ita loquitur; *Romanum Imperium in personam magnifici Caroli Sedes Apostolica à Græcis transtulit ad Germanos.* & Clemens Quintus, vna cum Concilio generali Viennensi in Clementina, quæ incipit *Romani Pontifices*, idem habet. Quomodo igitur temeritatis crimen non subeat, qui duorum Summorum Pontificum, atque vnius generalis Concilij auctoritatem nihili æstimandam putet? Neque verum est Platinam cum aduersario consentire. solum enim refert à Pontifice, Populi Romani tum decreto tum rogatu, Carolum Imperatorem creatum, hoc est, Populum Romanum decreuisse vti rogaretur Pontifex, quo Carolum Imperatorem crearet. Neque itidem verum est à Carolo Romanum Imperium partum esse iure belli: (nullum enim ipse bellum gessit aduersus Romanos) neque illud: coemisse nimirùm ab Irene, & Nicephoro Imperatoris nomen. sunt enim ista Matthiæ Illyrici vanissima figmenta. neque verò Imperium à Populo Romano Carolus accipere potuit. nam nec Populus, nec Senatus creandi vnquam Imperatoris ius habuit: omnesque ab exercitu aut ab alijs Imperatoribus electi sunt. propterea Maximus, & Balbinus qui à Senatu electi fuerant, mox à militibus qui imponi sibi à Senatu Imperatores ægre ferebant, sunt interfecti, vt testatur Herodianus, lib.8. hist. idcirco ait sanctus Hieronymus epist.85. ad Euagrium Imperatores ab exercitu creari consueuisse. Demum non impedit, quominus Imperium Leo transferret in Carolum, quòd eodem ipse Leo non potiretur. non enim possessionem illi tribuit, sed nomen ac ius, ob quæ legi-

timus

timus earum Regionum Princeps esset in posterum, quæ ab occidentalibus Imperatoribus regebantur, dignitatem præterea, & prærogatiuam impertijt, quibus fuerant reliqui illi Imperatores ornati. neque ad hoc faciendum necesse fuit, vt Pontifex imperium obtineret; sed satis erat, si Pontifex esset, hoc est si Apostolica auctoritate præditus; quæ quidem auctoritas dum ita Christianæ Reipublicæ necessitas, aut vtilitas postulet, & Reges Imperio exuere, & dominationes transferre potest: sicut non raro à Romanis Pontificibus factum esse non ignoramus.

Quarta Anonymi propositio.

AVctoritas, quam Petro se daturum Christus seruator noster sub clauium similitudine pollicetur, mere spiritualis est. Tibi dabo claues Regni cælorum; *non ait Regni terrarum, & ratio id docet, quod in Ecclesia hymno legitur,* Non eripit mortalia, qui Regna dat cœlestia, *nam temporale Regnum, & Monarchia, qua ratione esset administranda, iam ab ipsis mundi primordijs maximi Principis Dei auctoritate firmatum erat. itaque Christus seruator noster temporalem Monarchiam non instituit. Relinquitur igitur instituisse spiritualem, quod apertum est ex Ioann. cap. 20. vbi postquam dixisset,* Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. *tamen limitatam eam. S. Petro cæterisq. Apostolis impertit:* Insufflauit, & dixit, Accipite Spiritum Sanctum quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt. *Quo loco, tum ex eo quod Christus fecit, tum ex verbis, qua protulit elicitur summi Pontificis auctoritatem spiritualem esse, & super peccato atque in animas tantummodo, iuxta illius orationis verba, qua vtitur Ecclesia in festo S.Petri.* Qui B.Petro potestatem animas ligandi atque soluendi tradidisti; *qua potestas, vt dixi, limitata est. imo excommunicandi auctoritas eidem S. Petro concessa, est condicionalis. Matth. 18.* Si peccauerit in te frater tuus, & Ecclesiam non audiuerit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus, *quo loco Christus auctoritatem quidem tribuit excommunicandi, sed peccatum prius requirit, & pertinaciam, siue obstinationem.*

Respon-

HIc bonus vir adeo Summi Pontificis auctoritatem imminuit, vt lectores in eam suspicionem adducat, vt velit Pontificem nihilo plus valere, quàm vnum ex reliquis Sacerdotibus, aut Parochis, nullam apud ipsum esse iurisdictionem, nihil posse aliud, nisi vt hortetur ad diuinæ legis obseruantiam, Christi fideles Baptismo abluat, confessiones audiat, sicut Parochi faciunt. Atque ita videtur Vvaldensium, Vvicleffi, Pataiuini Marsilij; Ioannisque Hus hæresim velle restituere, quam hodie recentiores omnes hæretici amplectuntur: sed ad ipsius verba accedamus. Ait primum Pontificis Romani auctoritatem mere esse spiritualem. quid sibi vult illud, mere? nonne satis erat dixisse spiritualem? nonne melius appellasses præcipue spiritualem? Nauarrus, quem tu, tantopere extollis, quemque omnes hortaris, vt legant, capit. nouit. de iudic. optimisq; nixum fundamentis dicis, fatetur quidem Pontificis potestatem mere temporalem non esse, non tamen ait esse mere spiritualem, ac si nulla ratione temporales res administrare posit; imo subdit potestatem esse longe excellentissimam: quæ cùm per se spiritualis sit, atque idcirco temporali superior, potest ac debet temporalem dirigere, sicubi de recta deflectat via, vt supra dictum est. Neque officit quod Christus dixerit, *Tibi dabo claues regni cælorum*, non autem dixerit, *Tibi dabo claues regni terrarum*; neque vero illud Ecclesiæ, *Non eripit mortalia qui regna dat cælestia*; hæc enim nihil aliud significant, nisi Christi regnum, cuius Sancto Petro administratio demandata est, eiusmodi dominatum non esse; vt comparari non posit, quin alius eodem spolietur, sed Regnum esse, quod alia omnia Regna gubernat, neque tamen his dominatum adimit, qui eo iuste potiuntur. Quod si hæc non ita se habent? ne Deus quidem in res temporales per te potestatem habebit. non enim Deus eripit mortalia, qui regna dat cælestia. Deinde ais à Christo Apostolis sanctoque Petro limitatam potestatem, hoc est in peccatum tantum concessam. nam apud S. Ioannem capit. vigesimo. *Insufflauit, & dixit, Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* At hoc quid est aliud, nisi eorum hæresi subscribere, qui omnem Pontifici Ecclesiæq. iurisdictionem eripiunt, atq. illa non aliis quàm Christi ipsius verbis, quæ allatam modo sententiam eodē ipso capite præcedunt, apertissimi erroris conuincitur.

Nam

Nam antequam diceret: *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis*. dixit, *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*; quibus verbis absolutam, atque illimitatam administrandæ suo nomine Ecclesiæ potestatem concessit. Itaque Theologi consentiunt his verbis: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*; potestatem iurisdictionis, illis autem: *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis*; potestatem ordinis significari; At cum infra sancto Petro Christus dixit: *Pasce oues meas*, auctoritatem non coërcuit, ita vt absolutionem tantum peccatorum complecteretur; sed amplissimam tribuit totius regendæ Ecclesiæ: illud enim verbum, *Pasce*, idem est apud Græcos, atque illud quo vtitur sanctus Ioannes cap. 19. Apocalypsis: *Et ipse reget eos in virga ferrea*; & quo Micheas cap. 2. iuxta septuaginta Interpretum conuersionem: *Ex te mihi exiet Dux, qui regat populum meum Israel*; Itaque si sacræ Scripturæ loquendi formam spectemus; idem fuit Petrum pastorem fecisse, ac rectorem, gubernatorem, & Principem totius Ecclesiæ constituisse. Et cum illi dixit apud sanctum Matthæum cap. 16. *Quodcunque solueris, & quodcunque ligaueris*, non ad peccata tantum potestatem arctauit, neque itidem ad personas: non enim dixit: *Quemcunque solueris, vel ligaueris*; sed, *Quodcunque*, vt vniuersalem ligandi, atque soluendi; hoc est, præcipiendi, condendi leges; dispensandi, laxandi, prout res ferret, potestatem exprimeret: qua potestate in perducendis fidelibus ad beatitudinem sempiternam, tum ipse beatus Petrus, tum eius successores ius haberent præscribendi omnibus quid credendum, quidve agendum sit, singulaq. impedimenta submouendi, quæ rectum salutis iter intercludere possent, vt fusius demonstrauimus libro primo de Pontifice. Tertio ait Pontificis potestatem ad animas tantum pertinere, atque id ex ea elicit precatione: *Deus qui beato Petro animas ligandi atque soluendi Pontificium tradidisti*. quæ ratio si quicquam valet, concludit etiam secularium Principum potestatem nonnisi ad animas pertinere. nam sanctus Paulus ait: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*. quare hic auctor aut nimis est simplex, qui non videat in sacris Scripturis *animam* pro ipso accipi homine, aut certe simplices homines, Ecclesiæ verbis, ad prauam sententiam detortis, in fraudem inducere contendit. Hinc fortasse non sine maxima Dei prouidentia factum est, vt ad huiusmodi deceptiones tollendas sacri Breuiarij reformatores ab ea precatione illud verbum, *animas*, sustulerint, idque iure optimo. nam & clam irrepserat, & perperam retinebatur:

batur; precatio enim ex illis conflata est, *Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris*, vbi nullum tale verbum reperimus. Postremo dicit excommunicandi potestatem condicionatam esse, & quæ peccatum ac pertinaciam, siue obstinationem necessario sequatur: quod nouitium inuentum plane falsum est. Cedo mihi aliquem Catholicum scriptorem, qui id monstrum opinionis sit amplexus: Audeo dicere, Neminem vnquam dabis. Sequitur quidem (fateor) delictum: nam cùm excommunicatio & pœna, & grauissima sit pœna; sine culpa, atque sine grauissima culpa quæ mortalis non sit, infligi minime potest. Fateor etiam necessario antecedere contumaciam, neque vt quis excommunicetur, quodcunque sufficere peccatum; nisi etiam accedat contumacia. Dixit enim Christus: Si Ecclesiam non audierit. Quare non eam tantum ob caussam excommunicari quis potest quod fur aut adulter sit, nisi prius admonitus parere recusauerit. Sed valde differunt inter se obstinatio atque inobedientia, seu pertinacia & contumacia: nam fieri potest, vt obstinato quis animo persistat in peccato, cuius nunquam ab Ecclesia sit monitus, atque hic quantumuis licet obstinatus, excommunicari non potest: contra vero alius contumax iure excommunicatus erit, etiam si obstinato postea animo in ea non versetur contumacia. & Christi verba: Si Ecclesiam non audierit, proprie inobedientiam non obstinationem; contumaciam, non pertinaciam significant. Neque est quod in hac re corroboranda laborem: nam nihil æque apud auctores obuium est legenti: aduersarius autem nihil ad suam probandam sententiam adduxit, præter vnius testimonij deprauatam & perperam intellectam sententiam.

Quinta Anonymi propositio.

EXcipi tum personas, tum Ecclesiasticorum bona à Principis secularis potestate, quamuis nonnulli nescio quo argumento permoti iure diuino existiment: aduersa tamen sententia, iure nimirum humano tantum excipi melior est, magisque sacra scriptura, sanctorum patrum dictis, historijsque consentiens.

Responsio.

Responsio.

SI vllo hic auctor obseruantiæ genere sanctam Ecclesiam coleret; nunquam adeo intemperanter, absoluteq. diceret bona Ecclesiastica, ac personas ipsas à Principum secularium auctoritate, iure eximi tantummodo humano. nam Tridentinum Concilium sess. vlt. cap. 20. apertissime docet Ecclesiæ ipsius, atque Ecclesiasticorum immunitatem diuina ordinatione, Ecclesiasticisq. legibus institutam. Ec quis tandem erit, modo Christianum dici se velit, qui huiusmodi obsistere auctoritati non pertimescat? neque illam solam habemus; nam ante Tridentinum; Coloniense parte 9. cap. 20. idem edixit his verbis: *Immunitas Ecclesiastica vetustissima res est, iure pariter diuino, ac humano introducta, quæ in duobus potissimum sita est. primum vt clerici, illorumq. possessiones & bona à vectigalibus, &c.* Et in Concilio Lateranensi sub Leone Decimo sess. 9. ita habetur: *Cùm à iure tam diuino, quàm humano laicis potestas nulla in Ecclesiasticas personas attributa sit, innouamus omnes & singulas constitutiones, &c.* quæ verba è regione huius nostri auctoris temeritati opponuntur, qui ait Principes laicos, iure diuino, in Ecclesiasticas personas potestatem habere. Ex quo patet, quanta sit huius hominis impudentia, qui adeo perfricta fronte, ac si Philisthæi illius Goliath viribus præditus esset, cum Dei legionibus, hoc est cum vniuersali Concilio in aciem prodire non veretur. & ante ea Concilia scripsit Bonifacius Pontifex in cap. quanquam, de censibus, vt rem notissimam omniumq. approbatione receptam, Ecclesiasticas personas, atque Ecclesiastica bona à seculari potestate, iure diuino, soluta esse. & multo ante Ioannes Octauus, vt refert Gratianus distinctio. 96. Canon. *Si Imperator.* scripsit ab omnipotenti Deo constitutum, vt sacerdotes reliquiq. clerici à solis Pontificibus non à seculari Principe ordinarentur, aut iudicarentur. Quodq. hic de personis, prius de bonis Ecclesiasticis vna cum vniuerso Concilio tertio, quod coram eo coactum fuerat Symmachus Pontifex dixerat. in quo etiam Concilio legem de bonis Ecclesiasticis, Ecclesiæ vtilissimam, eo solum nomine, quod à laico homine lata esset, Patres Concilij reiecerunt. & quod

caput est sacris scripturis mirificè congruit. nam vt habemus in lib. Genes. cap. 43. Ioseph Patriarcha cùm Pharaonis nomine vniuersam Aegyptum regeret, Sacerdotes ijs oneribus liberauit, quæ reliquus ferebat Populus. & lib. 1. Esdræ cap. 7. Artaxerses Persarum Rex Hebræorum sacerdotes exoluit. etenim naturalis ratio, quæ à Deo immediate pendet, id æquitati consentaneum imò & planè debitum esse demonstrat. Itaque Alexandri III. Pontificis in Concilio Lateranensi egregium illud dictum habemus cap. Non minus. de immunitate Eccles. *Aequum non est Dei Ecclesiam sub Christianis Principibus, minus quam sub Pharaone liberã esse.* Sed quæso videamus, quomodo id quod proposuit, confirmet Anonymus, qui adeò confidenter ait eorum opinionem, qui putant excipi Ecclesiasticos eorumque bona iure tantùm humano à Principis Secularis potestate, magis cum sacris Scripturis, Sanctis Doctoribus, historijsquè conuenire.

Anonymus.

NAm præter ea, quæ prima propositione diximus, Sacerdotes nimirum veteris legis Principi seculari subditos fuisse: præterquam quòd etiam Salomon Abiathar summo Hebræorum sacerdotio exuit, vt lib. 3. Regum cap. 2. narratur: toto primitiuæ Ecclesiæ tempore vsque ad Iustinianum Imperatorem, nullum in iure legitur priuilegium, quo Ecclesiastici secularium potestate liberentur.

Responsio.

NOn est, quod ea, quæ prima propositione confutauimus, hic denuò inculcemus. ostendimus enim in veteri lege Sacerdotes ac Leuitas Ecclesiastico, non Seculari Principi paruisse. Et quoniam Anonymus Moysen Politicum Principem appellauerat, tùm scripturarum testimonijs tùm Sanctorum Patrum auctoritate eum summum Sacerdotem fuisse docuimus; ad id quod de Salomone obijcit, responderi potest, Salomonem, vt Dei voluntatis ministrum, qui iam ante prædixerat se Heli posteritati finem impositurum, id patrasse. atque ea de causa subdit Scriptura, *vt impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo.* Præterea quis vnquam Principis vnius facto vim inesse legis contendit? Quod verò ait ante Iustiniani tempora nullum in Ecclesia extitisse priuilegium, quo Clerici à Laicis liberarentur, magis est falsum, quàm vt confutationem postulet. nam Constantinus, qui ducentis atque amplius annis ante Iustinianum vixit, primusque ex Imperatoribus fuit, qui palam se Christianum profiteretur, continuò Ecclesiasticos à communibus Reipublicæ oneribus solutos pronunciauit: vt habemus in eiusdem Constantini epistola ad Auilinum, quam refert Eusebius lib. 10. Ecclesiasticæ historiæ cap. 7. & præter hoc Constantini priuilegium multa

extant in Cod.Theodosiano eorum Imperatorum, qui Iustinianum præcesserint, vt tuus refert Couarruuias cap.31.practicarum quæst. quas pro tua sententia protulisti.

Anonymus.

Sanctus Paulus ait: Ad tribunal Cæsaris sto, Cæsarem appello; *atque vt innumerabilia exempla omittam in vita Othonis primi Christianissimi Imperatoris habemus depositum ab eo auctoritate propria Ioannem XII. Pontificem, quod vir esset nefarius.*

Responsio.

HVic argumento, quod olim à quibusdam hæreticis obiectum est, optimè respondit Card.Turrecremata lib.2.summæ cap.96. Sanctum Paulum ad Cæsarem prouocare coactum, eumq. Iudicem agnoscere de facto, non de iure: ea enim tempestate neque satis nota neque credita S.Petri potestas erat, atque ita si Paulus dixisset nullis se Iudicem agnoscere, nisi Christi Vicarium; & Iudæorum risum prouocasset à quibus accusabatur, & Ethnicorum à quibus iudicabatur. quam ob causam ipsemet ait: *Coactus sum appellare Cæsarem.* Paucis autem ijs verbis quibus Othonis Imperatoris, & Ioannis Papæ historiam complectitur, duo mendacia duosq. errores interserit. Nam primum quidem illa duo, *auctoritate propria*, falsissima sunt, & de facto, & de Iure: De facto quidem, nam cùm Otho non ignoraret se Laicum Ecclesiastici hominis iudicium exercere non posse; à Concilio, quod Romæ coactum erat, petijt, vt quid esset agendum statueret: *Sancta Synodus quid decernat edicat*: ita enim ipse locutus est: non igitur Otho summum Pont. deposuit *auctoritate propria* sed auctoritate Concilij. De iure verò, quia apud nullum Catholicum Scriptorem reperire licet Pontificem ab Imperatore posse deponi. Imperator quidem à Pontifice potest, vt ab Innocentio III. Otho IV. ab Innocentio IV. Federicus II. & multò ante à Gregorio VII. Henricus IV. depositi fuere. Itaque auctor hac in re consentientem habet neminem, nisi veteres recentioresq. hæreticos, præsertim verò Marsilium Patauinum, vt testatur Cardin.Turrecremata lib.4. Summæ parte 2.cap.37. Sed ne à Concilio quidem iudicari potest Pontifex, nisi de hæresi postuletur: vt omnes Catholici auctores affirmant. Atque hic secundus est error Anonymi. non enim Ioannes XII. hæreticæ prauitatis, sed nequitiæ insimulatus est: ac proinde illud subire iudicium non poterat, & Concilium à quo ipse est depositus, ratū Concilium nequaquam fuit: sed schismaticum Conciliabulum atque acephalum, eaque de causa paulò post abrogatum atque abolitum. Legat qui id scire diligenter velit decimum tomum Cardinalis Baronij, seu si breuius cupit, additionem Onuphrij ad Platinam.

Anony-

Anonymus.

QVod si exceptio est de iure diuino; cur Hadrianus I. Pontifex vult penes Carolum Magnum auctoritatem esse Romani eligendi Pontificis, vt habetur cap. Hadrianus. *quod etiam fecit Leo VIII. vt Othoni I. gratificaretur, vt legitur eadem dist. quæ est 63. Canone In Synodo.*

Responsio.

NOn possum non mirari vehementer huius argumēti subtilitatē. quid ad Ecclesiasticorum exceptionem personæ ad Pontificatū nominatio? Hodie igitur Hispani Ecclesiastici non excipiuntur, quòd Rex vacuarum Ecclesiarum Episcopos nominet? vbicumque igitur est Iuspatronatus, quia Patroni qui fere sunt Laici ius habent nominandi, ideo ne amissa est planè exceptio? Accepit ex Pontificis priuilegio Carolus Imperator, & aliquandiu retinuit, vt vacante Sede, aliquem ad Pontificatum nominare posset; non tamen ideo Pontifici Imperator aliquid tribuebat auctoritatis, nec illam eidem vel eripere vel imminuere poterat; cùm vt suptadictum est, personæ quam quis iure proposuit, aut alia ratione Canonice elegit, ipsemet Deus Pontificalem potestatem impertiat; cuius ratione, iure diuino, superior, caput, pastorque omnium Christianorum seu priuatorum seu Principum efficitur. Idem dici posset de priuilegio, quod Leo Pontifex Othoni Imperatori concessit; nisi illud vanum, atque irritum fuisset. Idque respondemus, etiam si concedamus verum esse, quod scribit Gratianus in allatis Canonibus *Hadrianus*, & *in Synodo*. Sed Illustrissimus noster idemque doctissimus Cardinalis Baronius Annaliū tomo 9. pag. 323. Gratiani lapsum apertissimè ostendit docetq. nunquam Imperatori summi eligendi Pontificis priuilegium fuisse concessum. atque ita ruit Aduersarij argumentum, quod & male concludat, & falso nitatur antecedenti.

Anonymus.

DOctrina hæc non solum est Diui Pauli vt prima propositione ostendi, sed etiam sancti Ioannis Chrysostomi, S. Thomæ Aquinatis, Soti præstantissimi Theologi dist. 25. 4. sententiarum. Couarruuias cap. 31. practicarum quæst. Qui pro sua sententia affert Innocentium III. Pontificem, Alciatum, Ferrariensem, Medinam, & alios. Porro duo hi Doctores, id est Sotus & Couarruuias magni hac in re sunt faciendi: cùm vterque post Tridentinum Concilium scripserit.

Responsio.

SAnctus Paulus & S. Ioannes Chrysostomus non loquuntur de exceptione Ecclesiasticorum, sed tantum docent parendum esse

ab omnibus suo superiori, vt iam à nobis ostensum est. Sanctus Thomas non negat exceptionem esse de iure diuino; sed affirmat esse de iure humano: fieri enim potest vt sit, immo & est, pariter de iure humano atque diuino, vt sacri dicunt Canones. Sotus quanquam negat exceptionem proprie de iure esse diuino, dicit tamen rationi naturali valde consentaneam, negatque Principem vllum aut etiam omnes, si vna coëant, illi quicquam detrahere posse. Quare aperte id quod docet Sotus, Venetorum facta reprehendit, qui tot modis ecclesiasticorum immunitatem violare non dubitant: perinde quasi in eorum esset potestate eam ad libitum & abolere & restituere. Nec verum est post Tridentinum Concilium Sotum scripsisse. nam quanquam primis sessionibus interfuit, quæ sub Paulo III. celebratæ sunt, obijt tamen prius quàm absolueretur Concilium: atque ita vltimum illud decretum quo immunitatem ecclesiasticam atque ecclesiasticarum personarum diuina ordinatione inductam fuisse declaratur, non vidit; si enim vidisset, nulla profectò ratione contra opinari ausus esset. Couarruuias nimis semper Regiæ potestati fauere visus est, sed tamen, ipse quoque docet potuisse iure ecclesiasticos à summo Pontifice excipi, ne seculari potestati subijcerentur, nullumque quanuis summum Principem istiusmodi immunitatem abrogare posse. Ex quo etiam patet ab ipsomet Couarruuia Venetorum facta damnari. Quare author non satis intelligit, quid sibi velit, cùm ait duos hosce scriptores maximi faciendos. Postremo tacendum non est, id quod ait Anonymus à Couarr[illegible]pro ea sententia proferri Innocentij III. testimonium: nam hoc loco duo notanda sunt errata, auctoris alterum, alterum Couarruuiæ. Errat auctor: quia Couarruuias nunquam ad se tuendum Innocentium III. attulit, quem sibi aduersari intelligebat. Errat Couarruuias; quia Innocentium IV. in suam sententiam citat Commentario in caput secundum de maiorit. & obed. Nam Innocentius IV. ibidem ait Exceptionem quæ à summo Pontifice, consentiente Imperatore, profecta est, minime plenam esse; ac proinde fatendum à Deo ipso Ecclesiasticos Principum sæcularium potestati subtrahi. Qui poterat Innocentius IV. clarius dicere exceptionem de Iure esse diuino? & tamen Couarruuias dicere audet negari ab Innocentio IV. esse de Iure diuino. Quare Panormitanus in cap. Nimis de Iureiurando refert Innocentium IV. existimare exceptionem ecclesiasticorum esse de iure diuino. En quot mendacijs, quotque erratis pauca Anonymi verba sunt referta, qui Sotum & Couarruuiam citasse non contentus, illorum etiam argumenta subdit his verbis.

Anonymus.

Atque efficacissime id ab ijs probatur, nam præter affirmatiuā Sancti Pauli, Sancti Ioannis Crysostomi, & Sancti Thomæ auctoritatem

tem, præter primitiuæ Ecclesiæ consuetudinem, duo afferunt negatiua argumenta validissima, hoc est, si Clerici, & bona ecclesiastica iure diuino excipiuntur; vbinam habetur istud ius? quo in Euangelio? qua in Apostolica Epistola? quo in libro noui seu veteris testamenti? Alterum est, neminem secularem Principem Christianum, qui publicam quietem, optimamque Reipublicæ administrationem spectet, hac re moneri, quominus ijs exceptionibus frui sinat Ecclesiasticos, quibus ipse velit, ijsque quibus nolit exuat. & quanquam nonnulli Canonem vt legem humanam accipiunt; tamen vt ex ijs, quæ prima propositione docuimus, elicitur, intelligi debet Principis priuilegium, & consuetudo, quam Princeps dissimulauerit, aut receptus Canon, qui supra ius diuinum non est. Cùm ergo secularis Princeps potestatem habeat in omnes sibi subditos iure diuino, non video quomodo illi hæc potestas vel minui, vel eripi à Canone possit, qui ius est humanum communi iurisperitorum axiomate; quotiescunque concurrunt duo iura, minus debet cedere maiori.

Responsio.

AFfirmatiuis rationibus iam supra responsum est: neque erat quòd ad volumen augendum id toties inculcaret Auctor sine causa. Primæ rationi negatiuæ respondetur, hanc rem à plurimis Catholicis auctoribus tum Theologis, tum Canonistis fuse ac diligenter pertractatam, in quorum libris sententiæ ipsorum fundamenta quærenda sunt; nos breuiter supra quædam noui ac veteris testamenti loca significauimus, vt Genes. cap. 47. libri primi Esdræ cap. 7. & Matt. 17. *ergo liberi sunt filij*, vbi filiorum nomine intelliguntur Ecclesiastici iuxta ea, quæ sanctus Hieronymus, & sanctus Augustinus docent: neque solum ius diuinum est illud, quod sacris literis continetur, sed naturale etiam lumen seu ratio & naturæ lex. atque ita Ioannes Driedo lib. 1. de libertate Christiana cap. 9. ait exceptionem Ecclesiasticorum esse de iure diuino: cùm eam & ratio & naturale lumen doceat: siquidem quisque per se naturaliter intelligit homines ac bona Deo dicata in illius esse potestate; nec æquum videri, vt Principes seculares vllum in ea ius obtineant. Quòd verò hæc sit naturæ inductio; aperte ex eo patet quod in omnibus sectis tum veris tum falsis huius exceptionis lex sancta semper, sancteque custodita est. Ita legimus in libro Exodi cap. 30. & Numerorum cap. 1. apud Hæbreos leuitas à tributis exemptos, in lib. Genesis cap. 47. Aegyptiorum Sacerdotes; & apud Aristotelem lib. 2. Oeconomicæ Græcorum Sacerdotes. Idem de alijs Ethnicis habetur apud Cæsarem lib. 6. de bello Gallico, apud Plutarchum in vita Camilli, & apud alios complures, qui breuitatis gratia omittuntur. Secundo itidem argumento negatiuo respondemus neque apud Sotum, neque apud Couarruuiam haberi: sed illud ex suo extudit ingenio Anonymus. neque argumentum est, sed criminatio, sed ca-

lumnia aduersus omnes Principes, quos impij Machiauelli Sectatores facit, qui vtilitate tantum proposita, modo exceptionem clericis tribuant modo adimant, suo arbitratu. Nos verò non ignoramus in Dei Ecclesia plurimos viuere Principes religiosos ac pios, quique Deum vt par est, vereantur. Sed esto, non permittant (quod falsum est) multi Principes in suis regionibus exceptionem clericorum, nisi quantum vtilitatis ratio postulat, quod tamen argumenti genus hoc esset? Multi Principes exceptionem non permittunt; non est igitur de iure diuino? Quod idem valet, ac si quis diceret: plurimi ex Christianis furantur, adulteri sunt, falsa testantur, non igitur erũt de iure diuino præcepta. *Non furaberis, non mæchaberis, non falsum testimonium dices*. Ostendendum prius erat eos principes, qui non nisi ad arbitrium suum exceptionem permittunt, nihil delinquere, aut iure agere: ac tum concludi poterat eam de iure diuino non esse: sed ex simplici facto, seu (vt melius loquar) ex simplici legis alicuius violatione colligi nequaquam potest eam legem de iure diuino non esse. Quæ autem de iure humano disputat, num ius sit Canonicum seu Principum priuilegium, aut consuetudo, vanissima sunt. nam Ecclesiasticorum exceptio non solũ de iure est diuino, sed etiam humano omnibus quidem modis: nam & eam multi constituunt Canones, multæ ciuiles leges, atque antiquissima consuetudo: neque hoc nisi qui nihil planè legerit, quisquam (vt arbitror) negauerit. Quod vltimo loco concludit sæculari Principi neque eripi neque minui potestatem in Ecclesiasticos quouis Canone posse, cùm Canon ius sit humanum, potestas in Principe de iure diuino: falsum omnino est, atque ex falso principio ortum habet, omnibusque Catholicis Doctoribus tum Theologis tum Canonistis repugnans. falsum quidem esse, planum est; nam plurimis Conciliorum ac summorum Pontificum decretis, legibus ipsis imperialibus, naturali lumini, vt supra monstrauimus, aduersatur: ex falso etiam principio ortum habere in primæ propositionis responsione ostendimus; vbi declaratum est Principum potestatem in Laicos non esse de iure diuino, ac proinde multo minus in Clericos. Aduersari demum omnibus Catholicis Doctoribus tum Theologis tum Canonistis patet: nam Sotus, & Couarruuias qui principes sunt inter eos, qui Ecclesiasticorum exceptionem de iure diuino esse negant, scribunt à Summo Pontifice excipi potuisse Ecclesiasticos, omnesque Principes non posse hanc exceptionem non accipere, eorumque neminem, neque adeo omnes simul eam vel abolere posse, vel imminuere. idque illis ipsis locis aiunt, quæ attulit Anonymus. Ex quo fit vt Veneti ab eo nouam doctrinam, erroneam, pessimi exempli, schismaticam, & seditiosam hauserint; quod si nouam esse perneget, nullos habebit socios nisi Hæreticos, & schismaticos, præsertim verò fratrem Petrum Martyrem Lutheranũ, qui in Epistolam ad Roman. cap. 13. eadem plane affert, quæ hoc loco Anonymus noster inseruit.

DVm Venetorum Princeps legitimus & naturalis sui dominij Dominus, qui neminem in temporalibus præter Deum superiorem vnquam agnouit, leges de Ecclesiasticis bonis fert, quæ suo subiacent dominio, atque Ecclesiasticas personas in grauibus atque atrocibus casibus punit, & de bonis quæ nondum in Ecclesiasticorum potestatem venerunt, disponit ea auctoritate, quam à Deo immediate habet, quaque nunquam se exuit, aut ob concessum priuilegium, aut ob receptum Canonem, imò cuius possessionem ab immemorabili multorum sæculorum non modo annorum consuetudine tuetur, non peccat. & ratio huius rei est, quod qui non facit contra legem aliquam, non peccat; multo minus dicendum eum peccare qui legem obseruat.

Responsio.

TAndem aliquando post multas ambages huc peruenit Anonymus, vbi ipsum iam diu opperior; quidque demum tanta verborum circuitione sibi vellet, aperuit. Sed quoniam loqui non didicit sine cuiusque generis erroribus; ita Venetorum Principem describit, dum eum naturalem sui dominij Principem appellat; ac si absolutus alicuius Regni Monarcha esset. Nam si Rempublicam ipsam Venetorum diceret ea potestate gaudere, qua potiuntur Principes absoluti, & qui superiorem in temporalibus non agnoscunt; vere & proprie loqueretur: sed quod Principem Venetorum, quo nomine Ducem, qui Reip. præest, tum scriptores, tum populi ipsi Venetis subiecti passim vocant, naturalem Dominum appellat, plane intolerabile est. Nam si ita se res habet; actum est de Venetorum libertate, neque iure quis, nisi solo nomine, Rempublicam dixerit eam, quæ & dominum, & naturalem Dominum habet. Dominus est, si nescis, qui res suas suo arbitratu administrare potest, easq; si velit, donare alteri, vendere, oppignerari, commutare cum alijs. ille præterea naturalis est Dominus, qui hæreditate, succesßione, natalibus, non electione aut donatione dominatum nancifcitur. Vtrum in Venetorum Ducem id cadat, vt naturalis sit Venetorum Imperij Dominus; eorum iudicio libenter permitto, qui illius Reipublicæ instituta nouerunt. Addit præterea Anonymus neminem à Venetorum Principe superiorem in temporalibus agnosci, præter Deum; quod quid est aliud nisi eum absolutum constituere Principem, nihilo secius quàm Regem, cui Respublica omnem suam potestatem demandarit. Sed si re, non solo nomine Respublica est, & libertatem, vt putat, integram tuetur; profecto vniuersam suam potestatem in Principe non collocauit, sed id tantum cum illo communicatum voluit, quod è re visum est: poteſtque eius auctoritatem, tū augere tum minuere. abrogare etiam, eundemque capite mulctare, vbi dominatio-

nem occupare velit, vt olim de Marino Falerio factum accepimus. atque ex eo fit, vt Dux non Deum tantum in temporalibus agnoscere debeat superiorem, sed suam etiam Rempublicam, seu magnum, (vt ipsi appellant) Consilium. Sed hæc mendacia omittamus, quæ si Venetis ipsis cordi non sunt, multo minus alienis esse debent. Ad nodum ipsum controuersiæ accedamus.]Negat Anonymus Venetorũ Ducem peccasse cùm leges aduersus Ecclesiam tulit, cùmque Ecclesiasticos in carcerem coniecit. Quas ob res & à Summo Pontifice est reprehensus, & vbi obtemperare noluit, excommunicatus. Quod quidem non peccauerit, tribus rationibus probat. Prima est quòd à Deo immediate in ecclesiasticos eorumq. bona potestatẽ accepit. Secunda, quia hac potestate se nunquã exuit, vel ob concessa priuilegia, vel ob receptos Canones. Tertia quia hoc ius possidet à tempore immemorabili. Perpendamus quæso huiuscemodi rationes. Prima falsa est, nõ ob ea tantum, quæ in primæ propositionis confutatione allata sunt, propter ea quæ ipse auctor hòc loco subijcit, & propter planissimum experimentum: nam hoc loco ait potestatem esse penes Ducem Ecclesiasticos in casibus grauibus & atrocibus puniendi: quod signum est potestatem hanc immediate non esse à Deo, sed ab aliquo qui eam illi limitatã concesserit: nam si iure diuino immediate Dux potestatẽ obtineret in ecclesiasticos, in omnibus vtiq. casibus obtineret, nõ minus in grauibus quã in leuibus. similiter ait Ducem de bonis quę nondum in ecclesiasticorũ potestatẽ venerint, disponere posse; Quid (oro) sibi vult hæc limitatio, nisi eũ absoluta in bona ecclesiastica potestate carere, atq. ita illã immediate à Deo non acceptam? Nam si res secus se haberet, nemo illã arctare potuisset, sicut neque potest Pontificis, in quem à Deo immediate deriuata est. Ad hæc, quæro, vtrũ Respublica Ducis auctoritatem augere, vel minuere possit; vtrum eum, vbi leges violauerit, magistratu priuare, potest sane. neque enim aliter libera esset. Dux igitur à Deo immediate potestatem non habet, sed à Republica: atq; ita Ducis potestas humana est & limitata, quæ maiori potestati humanæ itidem subiacet. Secunda ratio etiam falsa est: nam si Dux aut Princeps sua se potestate, quòd Ecclesiasticis personis priuilegia concesserit, non exuit; id eo verum est, quòd nemo exuere se potest quin indutus sit. At Venetorum Princeps nunquam hac potestate, vt ita loquar, fuit indutus, cùm Veneta Respublica tunc orta sit, quando Ecclesiastici à potestate laica iam excipiebantur. quanquam, & illud dici potest, cùm Laicus in Ecclesiasticum ordinem transit, tum Principem ea potestate spoliari, qua in illum præditus erat, ex diuino priuilegio, quod Ecclesiasticis concessum est, multisq. Canonibus ea ratione toto Christiano orbe receptis; vt neque vllus Princeps seorsim, neque omnes simul eos abrogare queant, vt paulò ante ex Soto, & Couarruuia, quos in suam sententiam attulerat Aduersarius, aperte demonstrauimus. Et quamuis alium Canonem nullum proferre possemus, instar omnium ille esse posset notissimus,

tissimus, *Si quis suadente*. 13. q. 4. quo ij excommunicantur omnes qui vel in Clericos, vel in Monachos violentas manus iniecerint; eiusque excõmunicationis absolutio Apostolicæ Sedi, sine vlla Principum Secularium exceptione reseruatur. Atque hic quidem canon non modo nunquam est antiquatus, sed cùm Martinus V. in Constãtiensi Concilio excommunicationum acerbitatem temperare vellet, cùmque decreuisset licere cum excommunicatis consuetudinem habere, eos tamen excepit qui & nominatim excommunicati declarantur, & qui violentas in Ecclesiasticos manus inferunt: hos enim sine vlla declaratione vitandos ita voluit, vt concesso alijs excommunicatis beneficio frui minime possent. Tertia ratio, quæ à possessione ducitur temporis immemorabilis, ipsismet Venetorum verbis redarguitur. non enim alia de causa anno 1605. legem seu (vt ipsi loquuntur) partem, ne quis stabilia bona Ecclesijs donare posset, iampridem anno 1536. latam renouarunt, nisi quòd ad hoc vsque tempus seruata nunquam est, vt ipsi fatentur. Præterea aduersus veritatem, aduersus caritatem, aduersus iustitiam, quænam possessio, vel consuetudo valere tantùm potest, vt per seipsa non corruat? Igitur absurdum nimis atque impudens illius est mendacium, qui neget in his condendis legibus, conijciendisque in carcerem Ecclesiasticis, nihil Venetorum Ducem deliquisse, sed qui hodie videat siue grauissima audiat facinora, quæ ab eo Duce perpetrantur, dum Sacerdotibus, ac Religiosis vincula inijcit, dum Ecclesiasticos Apostolicum violare interdictum compellit, dum monasteria militibus complet, dum denique Ecclesias, Religionesque, vt olim itidem Valens Imperator Arianus, post etiam Hunericus Vandalorum Rex Arianus, hostili animo persequitur, quomodo, nisi cupiditate excœcatus plane sit, atque (vt ait Apostolus) *in reprobum datus sensum* ab immanissimo illũ scelere vindicare audeat? Prætereo quæ sequuntur Anonymi verba, hoc est *non peccare qui contra legem non facit neque eum qui legem obseruat, ac Sancti Pauli doctrinam sequitur*; notiora enim sunt quàm vt à me explicari debeant, & inter puerilia potius, quàm inter theologica numerantur. Verum quòd postremo censoria seueritate in eos animaduertit, qui ecclesiasticorum exceptionem de iure esse diuino contendunt, dum eos modo inanes, modo impudentes, modo audaces, modo assentatores appellat, non in homines conuicia iactat, sed blasphemiam in Spiritum sanctum. Cùm enim disertissima ea sit generalium Conciliorum Lateranensis & Tridentini sententia, cùmque verè sacra dicant Concilia præsertim generalia se in Spiritu sancto congregata, possintque iure illud vnà cum primo Hierosolymitano vsurpare, *visum est Spiritui sancto & nobis*, relinquitur Spiritum sanctum, nisi aduersarius in tam improba animaduersione mentiatur, modo inanem esse, modo impudentem, modo audacem, modo assentatorem.

Septima Anonymi propositio.

Dum Serenissimus Princeps cum Senatu nulla obstringitur culpa, nec peccato in his faciendis quæ præcedenti propositione dicta sunt, si à summo Pontifice Paulo V. in literis Apostolicis censurarum ab eo promulgatis excommunicatur, si sacra loca interdicto subijciuntur, nulla est eius sententia non solum de iure positiuo, cum præscripta à Canonibus de sententia excommunicationis in sexto seruata non fuerint, vt ex edicto quod palam hac de re prodijt, apertum est; sed etiã de iure diuino: nam excommunicandi auctoritas condicionata est, si peccauerit in te frater tuus. *Itaque vbi peccatum non est, excommunicatio locum non habet, & sententia contra eum lata, qui non peccauerit, irrita est ex defectu materiæ. Neque vllus sit adeo hebes, qui putet serenissimũ Principem cum Senatu, etiam si, vt ostensum est, non peccauerit, nec peccet dum retinet quod suũ est, peccare tamen dum Pontifici obtemperare non vult, dumque in sua opinione persistit. Nam constantia in bona opinione, animi obstinatio non est, quiq; minimè peccauit, nec inobediens, nec obstinatus dici debet. qui enim legem seruat, sanctissime operatur, & meritorie: & qui in his non obtemperat rebus, quas quis imperare non potest, nulla ratione delinquit.*

Responsio.

Dvo affirmat Aduersarius hac propositione. Primum quidem excommunicationis, atque interdicti sententiam à Domino Nostro Paulo Papa V. latam, nullam esse de iure positiuo. deinde nullam esse de iure diuino. In vtroque apertissime errat.

Ait enim primum sententiam illam nullam esse de iure positiuo, eo quod quæ à Canone de sententia excommunicationis in 6. præcipiũtur, seruata non sint. quod aperte falsum est. Nam in titulo de sententia excommunicationis in 6. tres tantum habentur canones, qui iudiciarium ordinem statuunt, cap. *quidem.* 1. decernitur, vt sententia scripto mandetur. cap. *solet,* constituitur, vt nemo postquam ad superiorem prouocauerit, excommunicetur. cap. *statuimus,* præscribitur, vt nemo, nisi prius ter canonice admonitus, excommunicetur. Et quamuis non quodcunque ex his fuerit omissum, irritam efficere possit sententiam; hac tamen excusatione non indigemus: nam & Sanctissimus D. N. Paulus sententiam scriptis mandauit: & ter canonice monuit, octo dierum spatio inter singulas admonitiones interposito: nec quisquam alium appellauit, aut appellare potuit, cùm Pontifex Summus sit iudex. Omnia igitur diligentissime, quæ sacri præscribunt canones, in ordine iudiciario de sententia excommunicationis in 6. obseruata sunt. Aduersarij erat canonem proferre, illudque ostendere, quod minus esset seruatum. Sed quia neque id

poterat,

poterat,& rudes, atque inscios decipere satis illi erat, rem vniuersalibus verbis transegit. Subdit mox sententiam Domini Nostri nullam esse de iure diuino ex defectu materiæ, & cùm excommunicatio poena sit, quæ sine culpa infligi non potest, nequaquam excommunicari potuisse Venetorum Magistratus, qui non peccassent. Huic obiecto iam responsum est, ostensumque Magistratum grauissimo sceleri obnoxium fuisse, tum quod iniquas leges contra Ecclesiam tulerit, & in custodiam ecclesiasticos coniecerit, tum etiam quod Summo Pontifici non paruerit, & quod res perperam constitutas corrigere detrectauerit. Si verò vocetur in controuersiam, num Magistratus peccauerit; Magistratus profectò ipsius hoc iudicium non est, sed Pontificis, qui Christi loco summi Iudicis personam sustinet. Neque hoc ab aduersario negari potest, qui propositione quarta asseruit potestatem Pontificis esse *super peccato*. Si igitur Pontifex iudex est *super peccato*; illius etiam est iudicare, num aliquid sit peccatum necne: vt mystice ad ipsum significandum in veteri testamento sacerdotis erat discernere inter lepram & lepram. Cùm igitur summus sacerdos iudicium tulerit Venetorum Senatum & ipsum Ducem grauiter peccasse, spiritualique lepra pestifera, contagiosaque coopertum, cùmque eum hac de causa, excommunicationis sententia, ab aliorum fidelium consuetudine, & conuictu segregauerit, qui eius factum, vel defendi, vel excusari potest? Cùm autem ait constantiam in optima opininione obfirmati animi vitium non esse; verum quidem censeri potest, dum adhuc res est in controuersia; sed illa iam ab eo dijudicata, cui omnes fidem habere necessario debent; si quis contrariam partem tueatur, non iam opinatur, sed errat, & constantia in obfirmati animi vitium degenerat.

Octaua Anonymi propositio.

Verum quidem est, quod ait Sanctus Gregorius Papa. Pastoris sententia, iusta siue iniusta timenda est, *sed nihil ad rem nostram. Multum enim interest, inter iudicis Ecclesiastici sententiam iniustam, & nullam, vt doctissime testantur Nauarrus de censuris Ecclesiæ cap. 27. & Sotus 4. sententiarum distinctione 21. quibus locis aiunt iniustam timendam, & ei, quæ sit nulla, minime parendum. Itaque cùm censuræ à Summo Pontifice Paulo V. promulgatæ nullæ sint, vt ostensum est; sunt enim tanquam aliquid aqua, aut aere inscriptum, hoc est sine vlla materia & substrato; in ea sum sententia, vt putem à te non esse obseruandas, nihilque ea de causa in tua Ecclesia innouandum.*

Responsio.

Vt aduersarius falsis iactis fundamentis concludit summi Pontificis sen etiam quòd irrita, ac nulla sit, minime pertimescendā eaque

eaque de causa debere Sacerdotes tum Venetijs, tum in reliquo Venetorum Imperio diuina celebrare officia ac si nullum extaret interdictum; ita cùm ego adhuc falsa eius principia, vanaque fundamenta subruerim, atque ostenderim sententiam Domini nostri Papæ Pauli V. validam, & iustam, adeoque firmam, ac si ære, vel marmore incisa esset; illud tuto concludere possumus, & pertimescendam, & obseruandam, sacerdotibusq; tum Venetijs, tum in reliquo Venetorum Dominio interdictum summa diligentia custodiendum, nisi, & diuinam Maiestatem offendere, & animas tum suas, tum populorum perdere velint. Atque hæc, octo propositionibus responsa sint. Sed quoniam aduersarius in fine disputationis inter multa, quæ ad rem non faciunt, multa permiscet errata; breuissimè illa singillatim detegere hic nostrum erit.

Ait igitur primum. *Iuxta ea, quæ docet Nauarrus, excommunicationis sententiam, cùm irrita est, timendum, atque eò vsque illi obtemperandum, dum populus vanitatis illius nullitatis edoceatur, idque ad vitandum scandalum: adijcit Veneto populo optimè persuasisse Ducis edictum Pontificis excommunicationem nullam esse.* Hoc quid aliud est, quàm dicere; si iudex suam sententiam iustam esse affirmet, & validam reus contra neget; reo tunc, non Iudici credendum: Dictum profectò tanto Theologo dignissimum. Nam quæ vnquam erit iusta sententia, & valida, si reo habenda sit fides?

Ait secundo *excusare se non posse quosdam religiosos viros, qui Venetijs excedere maluerunt, quam diuina officia celebrare, eaque in re multis scandalo fuiße*. Non indigent hi religiosi viri excusatione. quòd si nonnullis, ipsorum erga Summũ Pontificem obedientia scandalo fuit; illud est respondendum, quod Christus de Pharisæis dixit, *Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum.* Matth. 15.

Tertio ait, *quod quis libertatem naturalis sui Principis tueatur, esse de Iure diuino, Ecclesiasticas vero sententias de iure humano, quod diuino profectò cedere debet.* Versatissimus, ni fallor noster hic doctor est in iure Diuino, qui illud tertio quoque verbo vsurpet. hinc tantum præ se fert diuinitatis hoc eius argumentum. libertatem Principis tueri de iure est Diuino: sententiæ Ecclesiasticæ de iure sunt humano: humanum ius cedit Diuino: Debent igitur Sacerdotes Pontificis excommunicationes, atque interdictum contemnere, vt Veneti Ducis libertatem defendant. Nos vero ita respondemus. Si de iure est diuino terreni Principis libertatem tueri, multò magis de iure Diuino erit libertatem Ecclesiæ, quæ cælestis Principis sponsa est, inuiolatam seruare. Illud adijcimus libertatem, quam hoc tempore sibi Venetorum Dux vsurpat, nihil aliud esse, quam potestatem eos in vincula conijciendi, quos sibi subditos non habet, legesque contra Iustitiam, atque pietatem condendi, ac proinde de iure diuino esse huiusmodi præposteram libertatem oppugnare, non defendere. Postremò etiam dicimus sententias Ecclesiasticas, quod ad potestatẽ

spectat, esse de iure diuino, quæq. Christi Euangelio nitatur. Matt. 18.

Quarto dicit *falli nonnullos, qui putant hanc controuersiam esse de fide, cùm solum sit de moribus. quod si aliquid in Sacris litteris reperiatur, quod rem hanc de fide constituat, opinionem esse serenissimæ Reipublicæ, quam disertis verbis docet S. Paulus.* Respondeo præcipuam controuersiã nõ esse de fide, eos tamen, qui Venetæ Reipublicæ defensionẽ susceperũt multos in suis scriptis errores inseruisse, qui ad fidẽ pertinẽt. Et aduersarius, qui adeo prudenter suo more ait Reipublicæ opinionẽ expresse à S. Paulo doceri, nõ animaduertit ea, quæ à S. Paulo traduntur expresse, opiniones nõ esse appellandas inde enim fieret, vt quis iure de sancti Pauli doctrina dubitare posset: cùm opinio incerta sit, ac dubia: falsum igitur est Reipublicæ opinionem apud sanctum Paulum vlla ratione reperiri: reperiuntur quidem illa in epist. ad Hebreos cap. 13. *Obedite præpositis vestris, & subiacete eis, ipsi enim peruigilant, tanquam rationem pro animabus vestris reddituri;* Et contra hanc doctrinam, quæ non opinio, sed certissima est catholica fides, hodie peruerse agunt Veneti à vobis non doctoribus, sed seductoribus in fraudem illecti.

Ait quinto *non debere Sacerdotes à suo capite, qui Princeps est seiungi.* Quid aliud hæreticus ex protestantibus in Anglia effutire auderet? quis vnquã audiuit secularem Principẽ caput esse sacerdotũ, & consequẽter caput Ecclesiæ, nisi postquã Henricus octauus Angliæ Rex à Põtifice discessit, seque Anglicanæ Ecclesiæ caput appellari præcepit? & tamẽ ait aduersarius, hic de moribus, nõ de fide esse controuersiã.

Sexto *Ecclesiasticos laudat, qui Venetijs degunt, quod ad vitam pro Principe effundendam paratissimi sint.* Nouum istud est Sanctorum genus, qui pro Principe sanguinem effundere velint, à quo sacrilegia committere Christique Vicario non obtemperare coguntur. Adhuc in Diuino officio, in Sanctorum laudibus diximus. *Isti sunt triumphatores, qui contemnentes iussa Principum &c. meruerunt præmia æterna,* si vlla nouis hisce doctoribus habenda est fides; mutanda erunt in posterum ita verba: *isti sunt triumphatores, qui contempserunt Deum, vt seruarent iussa Principum.*

Septimo ait *Venetos capitis pœnam Religiosis proposuisse, qui clausas Ecclesias haberẽt, quique Diuina officia non celebrarent, ne ob inanẽ metũ in Ciuitate, quæ semper Catholica fuit, taléque se, si vnquã antea, in præsentia profitetur, Diuinus cultus refrigesceret.* His non ego respondebo, sed Spiritus Sanctus per Samuelem primo regum c. 15. *Nunquid vult Dominus holocausta, & victimas, & non potius, vt obediatur voci Domini? Melior est enim obedientia, quam victima, & auscultare magis, quam offerre adipem arietum: quoniam quasi peccatum hariolandi est repugnare, & quasi scelus Idololatriæ nolle acquiescere.* Et ne putes hic Sermonem esse obedientiæ, quæ Deo præstanda est, audi quid Dominus dicat apud Sanctum Lucam cap. 10. *Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit.* Quare pro certo habeat Venetorum Respublica

blica ea diuina officia, ac facrificia Chrifto minime placere, quę contra Chrifti Vicarij præceptum offeruntur, neque placare Dei iram, fed vehementer inflammare, tum aduerfus eos, qui illa offerunt, tum etiam aduerfus eos, qui offerre compellunt.

Octauo *reducit in memoriam, vt legat quilibet, quæ docet Nauarrus auctor grauiſſimus in cap. Nouit. de iudicijs, notabili. 3. & in Manuali cap. 27. de cenſuris, affirmatque eum, in omnibus, quæ hactenus dicta ſunt, pro ſua eſſe ſententia. Poſtremo hortatur, vt ad ſubterfugiendum periculum in tutiſſimum ſe portum quiſque recipiat notabilis illius doctrinæ, Eccleſiaſticos nimirum ſi aliqua exceptione fruuntur, ea non de iure Diuino, ſed ex Principum frui priuilegio, qui vt ipſis videatur, priuilegium imminuere, amplificare, & antiquare poſſunt.*

Refpondeo Nauarro per fummam iniuriam imponi, quod tot, tantisque erroribus faueat, quot quantosque adhuc in aduerfarij propofitionibus deteximus. Et quoniam Nauarri libri typis mandati funt, omniumque manibus teruntur, lectoribus huius rei iudicium libenter permitto. A Principibus verò fæcularibus priuilegia, aut imminui, aut aboleri poffe, quibus ecclefiaftici excipiuntur, adeo falfum eft, ac nouum, vt quemadmodum fupra docuimus, ab ipfomet Couarruuia, qui vnus ex ijs eft auctoribus, quos minus ecclefiafticorum exceptioni fauere demonftrauimus, figillatim confutetur.

Iam cũ omnibus, vt arbitror, quæ ab Anonymo obiecta funt abunde fatisfecerim; illud reliquum eft, vt moneam, horterque, vtque fummo ftudio obfecrem nobilifsimam eam Rempublicam, eiufque Sereniffimum Principem, vt videat etiam atque etiam quibus doctoribus falutem fuam committat. & ne longius abeam, Doctor hic, cui refpondendum fufcepi, ait Nauarrum fibi mirifice fauere. Accipio: legatur ille in fumma cap. 25. numero 16. ibi peccatum effe ait Ecclefiafticos compellere ad interdictũ non feruandum, vel illis præcipere ne feruent. & in c. nouit. de iudicijs, notabili. 6. nu. 30. ait Clericos, & Monachos à poteftate Secularium Principum excipi iure Diuino in caufis criminalibus, ac fpiritualibus, alijsque ad Clericatum adnexis. tum fubdit, communem hanc effe Theologorum, & Canoniftarum fententiam. Peccat igitur contra ius Diuinum iuxta ea, quæ docet Nauarrus, is Princeps, qui clericos aut monachos in carcerem conijcit, quique in caufis Criminalibus eos iudicare audet: Peccat itidem contra ius Diuinum, qui clericis, aut monachis præcipit, vt miffas, diuinaque officia celebrent. Hæc enim negotia funt fpiritualia. Peccat tandem contra ius Diuinum, fi quam Clerici, & Monachi exceptionem à Deo acceperunt, vel imminuere vel tollere contendat. Habetis igitur quam multa vos falfa docuerit hic Doctor, quamque callide vos, allata Nauarri auctoritate, deceperit. Idem reliqui faciunt Doctores, quorum adhuc libelli his de rebus prodierunt; qui nouis opinionibus mendacijfque referti funt. Hortor prætereа, obteftorque, vt illud quifque inducat in animum, filios à nemine

mine amari ardentius, quam à parentibus. quæ fuit causa cur S. Paulus diceret, *Si decem millia pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres.* Mater vestra est Sancta Romana Ecclesia, pater Summus Pontifex, qui eius loco vos nutrit atque educat, dum ad perfectam ætatem perueniatis, cælique hæreditatem capessere possitis. Idcirco existimare debetis huic matri patrique multo magis vtilitatem vestram cordi esse, quam huiusmodi pædagogis, qui vos adhuc perperam docuerunt. Postremo hortor quæsoque, vt Dei iudicia, quæ sæpe in hac etiam vita mortales premunt, paullo attentius perpendatis. In vita Sancti Stanislai Episcopi & Martyris habetur ob Boleslai Regis crimina à Gregorio VII. vniuersam Poloniam Ecclesiastico interdicto subiectam, excommunicatum Regem, Regiumque illi nomen ademptum. Et quia idem Rex nulla scelerum pœnitentia adductus, obfirmato perstitit animo in sententia, punitus à Deo est: qui effecit, vt & sui eum contemnerent, & peregrini refugerent. Cùm verò hac calamitate perculsus ad sanitatem non rediret; continuo illi alterum pœnæ genus inflixit Deus. Nam bona Regni pars ab eo desciuit, & inter populos, qui in Regis fide permanserant, seditiones, discordiæque grauissimæ sunt exortæ. Neque id satis fuit, vt meliora consilia amplecteretur. Quocirca vltimum Deus supplicium addidit: idque tale fuit, vt de mentis sede emotus per syluas fugitiuus suis insequentibus canibus erraret, vtque tandem repentè mortuus ab illis ipsis deuoraretur. En qui finis illum excepit, qui excommunicationem, Christique Vicarij interdictum contemnebat. & tamen is nunquam præcipere est ausus, vt interdictum violaretur. Eadem ferme ratione vitam clausit Ludouicus Bauarus Imperator, qui cum Ioannis XXII. Pontificis, & postea Benedicti XII. censuras contemneret, quo vehebatur equo in eum delapso oppressus extemplo animã exhalauit, nulla à peccatis censurisque absolutione recepta, vt scribit Ioannes Villanus lib. 12. cap. 105. Idem est Deus hoc tempore, qui tunc erat, eadem, qua tunc, præditus omnipotentia.

Quare si illos tam grauiter corripuit, qui Ecclesiasticas censuras cùm spernerent, ad earum tamen contemptum populum non adigebant; neque insolitum esset, neque inauditum, si hac etiam tempestate aliqua illos pœna afficeret, qui nõ ipsi solum censuras nihili faciunt, sed etiam mortis intentato periculo reliquos ad idem patrandum compellunt. Obtemperemus igitur Spiritui sancto, qui ita nos apud Psalmistam hortatur. *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra*: & *nolite tangere Christos meos*: &: *& nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram. apprehendite disciplinam; ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.*

RESPONSIO CARD. BELLARMINI

ad libellum, qui inscribitur Io. Gersonis Tractatus, & Resolutio super validitate excommunicationum, ab eodem interprete latinitate donata.

Vam vere Christus dixerit Ioannis 3. qui male agit odit lucem; apertè ille demonstrat, qui conuersa à se in Italicum sermonem duo Ioannis Gersonis opuscula edidit. Nam cùm intelligeret, quam multa falsa in breuissima præfatione, quam illis affixit, effudisset, quamq. non exigua in exiguis libellis, quorum ipse interpres fuit, laterent errata, quam demum ab eo, quod propositum est, quæcumque inibi traduntur aberrarent, pudori sibi duxit, tum suum, tum etiam impressoris nomen euulgare. Immo quo obscurior esset, Parisijs scribere se simulauit, cùm luce clarius sit eum Venetijs & scripsisse, & quæ scripsit, mandasse typis. Ne igitur tam callida simulatione simplices lectorum animos irretire possit; ipsa præfationis verba ponderabimus, tum Ioannis Gersonis, quæ ille non ea, qua profitetur fide, conuertit. Ac prima quidem præfationis hæc sunt.

1 *Cùm hac in Ciuitate percrebuerit die Christi Domini nostri natiuitati sacro latas fuisse aduersus serenissimam, religiosissimamque venetorum Rempublicam excommunicationes, ac censuras, quod alterius arbitrio acceptam à Deo libertatem, nolit subijcere)* Si omnia scrutemur libertatis genera, quibus vel priuatus quis, vel Respublica frui potest, sex omnino reperiemus: libertatem arbitrij, quæ necessitati naturali opposita est: libertatem christianam, quæ seruituti peccati aduersatur: libertatem ciuilem, quæ ciuilem seruitutem excludit: libertatem Reipublicæ, quæ Monarchiã perimit: absoluti Principis libertatem, quæ in temporalibus rebus superiorem non agnoscit, maiorisque Principis dominatum non patitur; libertatem denique peccandi, quæ cum iustitię seruitute stare non potest, quamque eandem esse ait S. Paulus, atque seruitutem peccati. *Cum serui essetis peccati, liberi fuistis iustitia,* ad Rom. 6. Nõ loquitur, vt arbitror huius auctor præfationis de libertate arbitrij, quæ naturalis est, neque vlla amitti ratione potest, nisi iuxta lutheranorum, aliorumque eiusdem farinæ hæreticorum dogmata. Neque de Christiana libertate sermo est, quæ peccati seruitutem excludit; hæc enim ex eo nõ abiicitur, quod quis Christi Vicario obediat, sed potius quod illius detrectet imperium. libertas etiam ciuilis, qua serui carent, atque illa, quam Aristocraticæ, ac Democraticæ tuentur Respublicæ, quamque ij non habent populi, qui sub Regia potestate, ac Monarchia viuunt, ad rem minime facit. Nam nec summus hic Põtifex, nec ex prædecessoribus eius aliquis

quis Venetorum Reipublicæ formã immutare tentauit, cùm nouerit Christianæ Religioni,cuius ipse præcipuam curam gerit, nullã siue Regiam,siue Optimatum,siue Popularem legitimę administrationis formam repugnare,sed huiusmodi varietatem maximũ etiam ornamentum Dei Ciuitati,hoc est vniuersali Ecclesiæ afferre.Restat absoluti Principis libertas,quæ in rebus temporalibus superiorẽ nõ agnoscit,ac de ea probabile est præfationis auctorem loquutum: Sed procul dubio mirifice decipitur,cùm ait à D.N. aduersus Venet. Remp. latas propterea excommunicationes, quod concessam sibi à Deo libertatem alterius voluntati subiicere nolit. At si obiiciat, cùm leges condere, noxiosque punire absoluti Principis proprium sit, iniuste à D.N.Paulo V.excommunicari Venetæ Reip præsides, quod de tẽporalibus rebus latas leges antiquare, quodque noxios coniectos in carcerem liberare recusat.Respondetur,à Sum. Pontif. Paulo V. excommunicari Reip. Venetæ præsides non ea tantum de causa, quod quascunque de temporalibus rebus leges,sed quod iniquas,atque impias,nec sine maximo Ecclesiæ præiudicio,Deique ac proximi offensione latas abrogare nolint. Nam quis,modo sit Catholicus, negare audeat ad Pontif. vniuersalem pastorem pertinere; vt quemcunque Principem,vel quamcunque Rempub.vbi ita res tulerit,reprehendat, si quæ morẽ non gerat,ecclesiasticis censuris obtemperare cogat?Ita à S.Greg.Papa obiurgatum Mauritiũ Imper. accepimus, quod legẽ diuino cultui aduersã edidisset.Et Innocẽtius 3. vt habemus in cap. nouit de iudiciis Summi Pontificis esse declarat in peccata cuiusuis totius terrarum orbis Principis censuram ferre.*Non intendimus (inquit) iudicare de feudo cuius ad ipsum Regem videlicet spectat iudiciũ, sed decernere de peccato,cuius ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in quemlibet exercere possumus,& debemus.*Et inferius. *Cùm non humanæ constitutioni, sed diuinæ potius innitamur, quia potestas nostra non est ex homine,sed ex Deo;nullus,qui sit sanæ mentis ignorat, quin ad officium nostrum spectet de quocumque peccato mortali corripere quemlibet Christianum:Et si correptionem contempserit,per districtionem Ecclesiasticam coercere.Sed forsitan dicetur,quod aliter cum Regibus,& aliter cum aliis est agendum.Cæterum sctiptum legimus in lege diuina:ita magnum iudicabis,vt paruum,nec erit apud te acceptio personarum.*Hactenus sunt verba Innocentij.& Bonifacius Papa in extrauag. *Vnã sanctam* de maioritate,& obedientia optime ait tẽporalẽ potestatẽ, sicu bi erret,à Spirituali dirigendã esse,nam quãuis Princeps temporalis absolutus neminẽ temporalẽ Principẽ superiorẽ agnoscat; tamen si Christianus est,Sum.Pontif. Christi Vicarium, Reiquepublicæ Christianæ caput agnoscat, necesse est: qui Pontif. quia spirituale animarum bonum propositum habet,temporali Principium administrationi minime ingerit sese,nisi sua illi potestate in suarum animarum detrimentum,& populorum, atque Ecclesiæ præiudicium vtantur. Si verò secus faciant, potest, ac debet suam ibi autoritatem interpo-

nere, Principesque dirigere vbi opus sit. Qui verò id pro certò non habeat, Catholicæ est veritatis desertor. At si diceret his legibus nullum Ecclesiæ præiudicium, nullumque peccatum contineri; responderem, iudicium vtrum lex peccatum vel Ecclesiæ præiudicium cõplectatur, penes Summum Pontificem supremum iudicem esse: sicut vtrũ ciuilis contractus vsuræ crimen habeat, Ecclesiastici iudicis videre est, ad quem peccatorum cognitio spectat. Pari ratione Sanctiss. Dominus Noster Paulus V. Venetam Rempublicam non eo nomine reprehendit, quod noxios sibi subditos puniat; sed quod in Ecclesiasticas personas, quæ nõ nisi spirituali superiori subiiciuntur, manus iniicere non reformidet; & contra, quod Sacros canones, grauissimasque censuras, quæ illis continentur, aduersus eos, qui personis Deo dicatis manus inferunt, patui faciant. Qui igitur remota cupiditate rem totam introspicere voluerit, apertè deprehendet Pontifici id tantum cordi esse, vt Venetam Rempublicam ea solum libertate exuat, quæ peccatum fouet, quæque non à Deo, sed à Diabolo, hominumque nequitia ortũ habet, eadéque est, (vt diximus) atque peccati seruitus veræ Christianæ libertati contraria. Et vt tẽporales Principes furandi, interficiendi, aliorũque huiusmodi scelerum libertatẽ in subditis nõ patiuntur, quod publicæ quieti, optimæ que Reipub. administrationi detrimẽto sit; ita Summus Pontif. qui Christianorũ est caput pati non debet, vt Christianis Principibus perniciosas Ecclesiæ, animarũque saluti leges condere liberũ sit; atque vt sinere nõ debet Pastor, vt oues quocumque casus tulerit, palantes ferantur, noxiasque depascantur herbas, & infectas aquas bibant, neque gubernator nauem ventis cõmittit, vt in Scopulos, & Syrtes abripiatur; ita Sũmus Pontifex Christi ouium Pastor & Princeps, Sancti Petri nauiculæ gubernator eam Christianis libertatem concedere non debet, qua tum sibi tum aliis æternæ saluti aditum intercludant. Denique iure optimo Veneta Respublica conscientiæ libertatem nõ probat, quam hodie hæretici omnes amplectuntur, quod satis intelligat huiusmodi libertatem in plurimos, grauissimosque errores deferri; atque idcirco Sanctæ Inquisitionis tribunal tuetur ac iuuat: ita libertatem leges condendi probare non debet, quæ Dei honori, quæque Ecclesiæ matris suæ spirituali bono repugnent: tũ debet æquibonique consulere, vbi à Patre suo spirituali qui Dei in terris est Vicarius, moneri emendarique contingat.

12 Progreditur Auctor ad aliud falsum cùm ait; *Quæsiui diligenter in approbatis scriptoribus, quæ nam esset earum vis, cùm iniustè adeò feruntur.* Alterum hoc est deliramentum vna cum incredibili superbia, ac temeritate coniunctum. Nam auctor præfationis tantum audet, vt statuat excommunicationis à Summo Pontifice in Venetam Rempublicam latæ causas iniustas esse: & tamen si quis hunc hominem alloqueretur, huius rei planè ignarum ac rudem fortasse deprehenderet: cùm ipse præsertim fateatur, se rumore tantum adductum hæc scripsisse, qui Parisiis inoleuerat; quare ex iis est, de quibus Apostolus.

stolus. *Non intelligentes quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.* 1. ad Timot. 1. Ita ne vero? vt tantæ sis temeritatis, qui antequam rem perspexeris, antequam diuturno studio omnes difficultates dissolueris, antequam doctos homines consulueris, in Dei Vicarium adeo absolutè sententiam ferre ausus sis? & vero si plurimum operæ ac laboris in huius cognitionem causæ contulisses, aliorumque audisses sententias, omniaque perspecta habuisses; tantum ne propterea tibi sumere debebas, vt totius terrarum orbis supremũ Iudicem iniustitiæ tam impudenter damnares, vtque tuam hanc sententiam impietatis plenissimam omnibus typorum testificatione patefaceres? Sed quoniam tota ratio, ob quam iniustas excommunicationis causas esse putas, in rumore tantum nititur, Rempublicam nimirũ ideo excommunicatam, quod alterius voluntati libertatem sibi à Deo cõcessam subdere abnuat, nosque iam demõstrauimus id falsum esse: et quoniam latæ excommunicationis iustitia omnibus cognita, & ab iis probata est, quî nulla cupiditate adducti rei æquitatem ad veritatis exigunt normam; pluribus hoc erratum verbis non confutabimus.

3 Pergit ad tertium. *Cùm in Sacro Tridentino concilio ea verba legissem quæ aureis literis describi deberent. Quamuis excommunicationis gladius &c. optaßem, vt quemadmodum sanctissimi illi patres Prælatis regulam præscripserunt, qua vtantur in hac adhibenda medicina ad salutem, ita pias, ac religiosas conscientias docuissent, quæ earum essent partes, si Prælatus contra præscriptam à Christo Domino Nostro ac S. Paulo, Sacrisque canonibus formam censuras ferret.* Minime contentus auctor aduersus Summum Pontificem tam impudenter falsum pronunciasse, pronũciat etiam aduersus generale concilium; vt ea ratione & capiti & præcipuis Sanctæ Ecclesiæ membris iniuriam inferat. Reprehendit igitur vir egregius Sacrum Tridentinum concilium, quod mancum sit. non enim cùm prælatis præscripserit, ne excommunicatione leuibus de causis vtantur, laicos (vt ait) docuit, qua se ratione gerere debeant, vbi Prælati ea non seruent, quæ à Christo, à Sanct. Paulo, veteribusque Canonibus præcipiuntur. Sed si totum Sacri Conc. decretũ nõn prima tantũ verba legere voluisset; reperisset vtique, quod se desiderare fingit; simulque intellexisset quã falso mancum in ea re concilium appellet. Decretum, quod ipse affert 3. est session. vltima de reformatione, atque vt initio eiusdem decreti monentur prælati, ne excommunicationis armis temere, & leuibus de causis vtantur, ita postremo loco monentur laici etiam politicum magistratum gerentes, suum non esse, iudicium ferre, vtrum Prælatus præscriptum in excommunicatione ordinem seruet: ac propterea magistratibus secularibus præcipit, ne impedimento esse audeant, quominus Prælatus excommunicationem ferat, neque vlla ratione imperet, vt excommunicatio aboleatur sub prætextu, quod debita seruata non sint. *Nefas autem sit seculari cuilibet magistratui prohibere Ecclesiastico Iudici, ne quem excommunicet, aut mandare vt latam ex-*

 muni-

communicationem reuocet, sub prætextu; quod contenta in præsenti decre to obseruata non sint; cùm non ad seculares, sed ad Ecclesiasticos hæc cognitio pertineat. Hæc sunt Sacri Concilij verba, quod omnibus summa prudentia prospexit, docuitque magistratuum secularium non esse, excommunicationum promulgationi obsistere, quemadmodum hoc tēpore Venetæ Reip. magistratus faciunt ab iis decepti, qui adulationis magis, quam veritatis studio tenentur: ex quibus vnus hic est, cui in præsentia respondemus.

Quarto. vlterius progressus auctor addit. (*& dum multos auctores euoluo, cùm ibi, quod optabam, non inuenirem, habui etiam præ manibus Ioannē Gers. auctorem Christianissimū æterna memoria dignum*) Negari sane non potest Ioann. Gers. magnæ doctorem scientiæ, magnæque pietatis fuisse, sed temporum illorum infelicitas, ob schismatis in Romana Ecclesia diuturnitatem, vt alios plures, ita hunc etiam doctorem adduxit, vt minus recte de Sedis Apost. auctoritate opinaretur. ij enim cùm vellent Generali Concilio schisma perniciosissimum tollere, pluribusq; atq; interse diffidentibus Pontificibus suadere vt Concilij sententiæ controuersiam omnem diiudicandam permitterent; Conciliorum auctoritatem immodice extulerunt contra verò Summi Pontif. potestatē immodice imminuere nō dubitarunt. Hinc factum est, vt in apertos errores prolaberentur aduersus Sacras scripturas, cummunemque Theologorum sententiam, qui & ante & post illa tempora prodierunt. Quare Gersonis in his rebus auctoritas, quæ ad Pontificis potestatem pertinent, nullius est momenti; neque deerant alij complures tutiores scriptores, qui afferrentur, vt intelligeretur, quatenus excōmunicationis vis progrediatur, vt S. Thomas S. Bonauentura, S. Antoninus aliique innumerabiles, Gersone post habitoqui hac in re non modo in erroris suspicionem vocari, sed erroneus plane diei potest.

Quinto. Sed præter cætera reprehensione dignum est id, quod præfationis auctorem adduxit, vt Gers. opuscula in Italicum sermonem transferret, ederetque in lucem *vt (inquit) pia qualibet, ac religiosa conscientia, quæ eadem legerit, gaudere possit, quod se illam vitasse calamitatem intelligat, qua Deus reprobos punire solet, vt id nimirum timeant, quod minime timendum est: trepidauerunt timore, vbi non erat timor* En quo demum progreditur hominū cæcitas, vt Dei vtatur verbis ad tollendum de medio Dei timorem. In Psal. 13. & 52. ita S. Profeta de impiis loquitur, *Non est timor Dei ante oculos eorum.* Et tamen cùm verum Deum non metuant, qui solus est metuendus, Deos metuunt falsos, qui nihil possunt, *illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* Nunc verò nouus hic doctor in oppositam omnino sententiam psalmi verba detorquet, cùm hic Dei Vicarij à populi animis, ac pro inde Dei ipsius timorem abigere conetur; Nam ipse suis Vicariis ita loquitur. *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit me spernit.* Lucæ. 10. Valde profectò discrepāt à noui huius Theologi verbis verba S. Gregorij

gorij Papæ. Ille enim hom. 26. cùm de excõmunicatione loqueretur, dixit: *Sententiam pastoris iustam, aut iniustam metuendam*, hic verò ait eum, qui sententiam pastoris metuit, quam iniustam esse arbitratur, in reproborum calamitatem incidere; vt metuat, quæ nulla ratione metuenda sunt. neque hic malum sistit, quod ex huiusmodi doctrina ortum habet, sed ad extremam vsque excrescit animarum perniciem. Qui enim Sũmi Pontif. censuras nõ reformidat, multo minus censuras reformidabit Episcoporum; quique Ecclesiæ capitis præcepta cõtemnere incipit, quæcunque alia proculcare non verebitur. His artibus Martinus Luth. persuasit quamplurimis Christianam libertatem in eo esse positam, vt quis nullius criminis religione ducatur, vtque Ecclesiæ præcepta nihili faciat. Hinc tot religiosos, totque moniales desertis sine vllo metu monasterijs Sacrum religionis habitum abiecisse incestaque matrimonia petiisse vidimus, Sacras præterea imagines à tot populis cõculcatas, vigilias ac festos dies memoria excidisse, quadragesimã, confessiones, vesperas, Missã penitus ignorari videmus, denique ex Pontificiæ auctoritatis contemptu quasdam Prouincias eo redactas, vt nullum amplius in iis extet Christianæ religionis vestigium.

Sexto. Ad extremũ præfationis auctor veteris scripturæ testimonio abusum se esse nõ cõtẽtus, abutitur etiã auctoritate nouæ cũ ait. *Sed iuxta Apostolũ confortati in Domino, & in potentia virtutis eius sumit scutũ fidei vt illud inconsultis fulminibus obijciant, & arma spiritus quæ sunt verbũ Dei*. Nõ poterat clarius Luther⁹, aut Caluin. Dei verba ad Deũ oppugnandũ vsurpare. Scribit Apostolus in Epist. ad Ephes. cap. vlt. Christi fidelium esse præcipue, vt Diabolo obsistant. *Vt possitis stare contra insidias Diaboli*. Et paullo post. *In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere*, vt etiam ait S. Petrus *cui resistite fortes in fide*. Et S. Iacobus, *resistite Diabolo, & fugiet à vobis*. Nouus autem hic Theologus resistentiam aptat censuris Summi Pontif. ac si Apostolus non fide, ac Dei verbo (dixisset) communite vos, vt Dæmoni obsistatis, sed fide, ac Dei verbo, vt Deo in ipsius Vicario resistatis, armamini. quæ tandem obsecro illa est fides, quod Dei verbum, quo aduersus Dei Vicariũ resistere doceamur? immo quæ illa est fides, quod Dei verbũ, quo nõ Prælatis Ecclesiæ subditi atq; abtẽperantes esse discamus? Nõ ne ait S. Paulus in ep. ad Heb. c. 13. *Obedite præpositis vestris & subiacete eis*? Nõ ne ipsemet Christus Matt. 18. si Ecclesiã nõ audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus, sed iam tempus est, vt Gersonis considerationes perpendamus, aperteque demonstremus eas aut ad rem non facere, aut errores esse.

Prima Consideratio *est excommunicationem, atque irregularitatem in clauiũ Ecclesiæ, hoc est Ecclesiasticæ potestatis contemptu præcipuè niti*. Consideratio hæc vera est, si contemptus pro inobedientia, vel contumacia intelligatur, Neque est Summi Pontificis facto contraria.

Secunda Consideratio *contemptũ clauium tribus modis posse contingere directè, indirectè, apparenter*: ita loquitur parũ fidus interpres, Nã Gerson tertium illum modum non verbo *apparenter*, sed verbo *interpretatiuè* explicat, quæ duo contraria fermè sunt. Nã apparens illud est, quod cùm tale videatur, tale non est: interpretatiuũ, quod cùm tale nõ videatur, tamen est. sed hic lapsus nihil ad rem de qua agitur.

Tertia Consideratio est, *contemptum clauium primo, & secundo modo acceptum mereri sententiam excommunicationis, & consequenter irregularitatis, tertio vero non semper mereri excommunicationem ab Ecclesia, sed à Deo, à quo quicunque mortaliter peccat, excommunicatur.* In hac consideratione nihil est reprehendendum præter vltima verba; Nam si propriè de excommunicatione loquamur, falsum est, quemcunque à Deo excommunicari, qui peccat mortaliter. Nam si verũ esset, sine nouo peccato non possent peccatores Missæ diuinisq. officijs interesse; quod tamen est absurdum, vt omnes norunt.

Quarta Consideratio est, *minimè dicendum ab aliquo claues vllo ex tribus modis contemni, cùm Prelatus apertè ac notoriè clauium potestate abutitur.* Hæc consideratio vera est, si loquamur de clauium abusione in rebus essentialibus, vt si Prælatus suæ potestatis limites egrederetur, vel nulla adhibita admonitione excommunicationem ferret, vel excommunicationis pęna proposita res diuinis præceptis aduersas imperaret. Tunc enim cum S. Petro dicendum esset *obediendum est magis Deo, quam hominibus*. Act. 5. Sed quanquam vera est Gersonis doctrina, fieri tamen potest, vt virulento admodum interpres sit animo. Illud enim fortasse populis persuadere vult, vt existiment excommunicationem à Domino Nostro Paulo V. latam, notoriam clauium abusionem esse: cùm contra legitimus sit vsus, atque sanctissimus, sicut apertè demonstrari posset, vbi de hoc ageretur.

Quinta Consideratio est, *à Prelato magis claues contemni, cùm earum potestate abutitur, grauiusque delinqui quàm à subdito, cùm Prelato non obtemperat, atque hinc intelligitur opus esse meritorium; si quis tunc resistat in faciem Prælato, vt Sancto Petro restitit Sanctus Paulus.* In hac consideratione multa essent dicenda. sed quoniam à re nostra est aliena, duo tantum subijciemus. Primum quidem Gersonis doctrinam parum tutam, minusque solidam videri. Nam vt collationes omittamus, quæ iuxta circumstantiarum varietatem, variari possunt; ex quibus fit vt nonnunquam Prælatus grauius peccet, qui potestate abutitur, nonnunquam subditus, qui non obtemperat; si potestatis tantummodo abusionem, & inobedientiam consideremus, grauius peccat, qui obedire non vult, quam qui potestate abutitur. Qui enim abutitur potestate, peccatum committit iniustitiæ, hominemque offendit sibi subditum; Sed qui Prælato, qui iusta imperet, obtemperare non vult, excommunicationemque contemnit, rebellionis peccatum committit, Diuinamque Maiestatem in suo Vicario contemnit. Ita enim Christus, *qui vos spernit, me spernit.*

Luc.

Luc. 10. &, Apostolus prima Epist. ad Thessalonicenses capite 4. *qui hac spernit non hominem spernit, sed Deum.* Hic verò Dei contemptus in Dei Vicario, à Samuele 1. Regum cap. 15. Idololatriæ genus appellatur. Alterum est, quamquam aliquando meritorium esse potest Prælato in faciem resistere; plerumque tamen pessimi exempli grauissimæque audaciæ rem esse. Quod vero huiusmodi animaduersio in hac causa ad concitandos populos afferatur; vt Christi Vicarij præcepta contemnant; res est planè intolerabilis. Nam & S. Paulus Petro non restitit vbi obtemperandum esset, sed cùm de obseruãtia quadam legali ageretur: & Deo visum est, quo omnibus Sancti Petri humilitatem patefaceret permittere, vt in cuiusdam legalis obseruantiæ articulo S.Paulus mẽte magis illustraretur; atque ita S.Petrus libenti animo fraternam ab eo correctionem accepit, cùm præsertim idem Sanctus Paulus, & Apostolus esset, & Spiritu sancto non minus quam Sanctus Petrus abundans. verum vbi de obedientia, atque obseruantia agitur, optime nouimus subditos semper à Sancto Paulo excitari ad obtemperandum Prælatis. Nouimus etiam ipsummet Hierusalem venisse, vt Petrum conueniret, Euangeliumque cum illo communicaret, quod prædicabat; etiamsi illud diuinitus acceperat, vt testatur in Epist. ad Galatas cap. 1. Quæ cum ita sint, quam belle concluderet quis, si diceret. Sanctus Paulus Apostolus vas electionis Petrum admonuit; Opus igitur meritorium admittent populi, si Pontifici Maximo in faciem resistant, vbi excommunicationis pœna proposita aliquid præcipit? Hæc enim non probabilis logicæ, sed peruersi schismatici argumentatio esset.

Sexta Consideratio. *est contingere posse aliquando, vt quis contemptor sit clauium, si Prælato non obtemperet, & alius similiter contemptor non sit, si non obtemperet. Ille enim Prælati sententiam iustam esse, aut alia de causa obediendum sibi existimabit, hic vero certum putabit, aut sufficientem probabilitatem habebit Prælatum clauium potestate abuti.* In hac consideratione nihil se offert dicendum, nisi illud, non quamcumque probabilitatem, nec cuiuscumque abusionis clauium probabilitatem satis esse, vt quis Prælati mandata exequi non debeat. Immò iuxta communem doctrinam, vt quis ab obtemperando liber sit, necesse est, vt exploratum habeat ac notum Prælatum in re essentiali sua potestate abuti. Nam à S.Augustino traditum est lib. 22. contra Faustum cap. 75. ab alijsq. receptũ, subdito non modo obtemperandum cum certo scit Superiorem nihil contra Deum præcipere, sed etiam quando certo non scit. in re enim dubia superioris potius iudicium sequi debet, quam suum. Tunc vero solum parendum non est, cùm constat eum contra diuinam legem aliquid imperare, vt enim supra diximus: *obediendum est Deo magis, quam hominibus.*

Settima cõsideratio *ad dignoscendum clauium contemptum, ad legitimam potestatem, legitimamque illius vsum respiciendum esse. Idcirco explicatione eget commune illud dictum; Sententia Pastoris Iudicis etiam*

Concil.sess.4. decretum condi,quo declaratur ipsum idem Concil. Constantiense vniuersam Ecclesiam repræsentare,atque adeo à Christo immediate potestatem habere,cui obtemperare omnes debeant, Summo etiam Pontifice non excepto. Hoc decretum à doctissimis hominibus ita explicatur,vt non quemcunque Pontificem comprehédat, sed dubium Pontificem tantum,quemadmodum ea tempestate contigit,cùm tres,veros se Pontifices existimabant, suosque habebat quisque sectatores.Verissimum quidem est penes Ecclesiam esse potestatem declarandi,quis nam verus sit Pontifex,eosque, qui Schismatis tempore de pontificatu contendant,Ecclesiæ, generalisque Concilij sententię subesse.At verò Pontificem canonice electum , & sine vlla dubitatione Papam ab omnibus habitum,Ecclesiæ aut Concilio subiici ex eodem decreto minime colligitur . Tertium est in eo decreto nullam inesse aliam vim , nisi vt Schismati remedium afferat nam cùm in Concilio tunc nullus esset Pontifex ; corpus id erat sine capite: neque res ad fidem pertinentes,neque aliud quicquam maioris momenti decernere poterat.Et quamquā postea Martinus V. Cócilium Constant. approbauit , illa tamen solum in iis approbauit quæ conciliariter,(vt loquuntur)decreta sunt,cuiusmodi ea fuerunt quæ aduersus Ioannis Vuiclef, & Ioannis Hus hæreses fuerant constituta. Decretum verò superioritatis Concilij in Pontificem conciliariter factum non est;idest post examina,disputationesq;, Patrum suffragiis quæsitis,sed sine his simpliciter latum, vt Schismati solum medicinā facere posset.Quare postea Pius 2. in Concilio Mantuano à Papa ad Cócilium prouocantes excommunicauite: eandemque excommunicationé renouauit Iulius II. vt testatur Syluester verbo *Excommunicatio* 7.n.93.& deinceps omnes summi Pontifices repetunt quotannis in bulla cœnæ D. Postremo Martinus V. eiusdé Constantiensis Cócilij suffragiis statuit,vt qui in hæresis suspicioné vocarentur, de multis interrogentur articulis,ac præsertim de eo nū credant penes summū Pontificé supremā esse Ecclesiæ potestaté.Quod si suprema potestas est penes Pontificé;Cócíliū illo superius nō est: alioqui suprema potestas penes conciliū,non penes Papā esset.Hinc patet Cōstātiense Concilium in eo decreto,quod ex 4.sess.attulimus,ita esse intelligendum,vt explicatum est.Nam alioquin, sibi nō constaret. Si vero hanc eius inconstantiam admittamus, maior posteriori decreto habenda est fides,quod à Pótifice vna cum Concilio conditū est; quam priori, quod solum Concilium sine Pontifice, hoc est corpus sine capite constituit. Sed , vt Constantiense Concilium omittamus , Gersonis opinionem erroneam plane esse, tum scripturarum & Conciliorum auctoritate , tum euidenti ratione confici breuissime potest . Scriptura quidem nusquam Ecclesiæ , aut concilio in suos Pastores auctoritatem tribuit,multo minus in summū Pastorem.Sed contra S.Paulus in actis Apostolorum cap.20.ait à Deo Episcopos ad regendāEcclesiam constitutos. Christus vero suo Vicario Matth. 16. *Super hanc petram*

ædificabo Ecclesiam meam, vbi cùm Sanctum Petrum Ecclesiæ fundamentum statuit, mystici eiusdem Ecclesiæ corporis caput esse voluit: quod enim est fundamentum in ædificio, id est caput in corpore: capitis autem in reliqua membra, nõ membrorum in caput potestatem experimur: ita apud S. Ioannem cap. 21. Cùm S. Petro dixit Christus, *pasce oues meas*, vniuersi sui ouilis pastorem creauit. Atqui dubium non est, quin Pastor in ouile potestatem habeat, cùm illam in Pastorem ouile non habeat. Denique cùm dixit Christus Luc. 12. *Quis est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* ostendit proculdubio Episcopum in particulari Ecclesia, Papam in vniuersali, velut in Dei familia Oeconomũ, & dispensatorem esse. Et sicut œconomus in familiam potestatem habet, non in œconomum familia: ita Episcopus in suam Diœcesim, Põtifex in omnem Ecclesiam; non Diœcesis in Episcopum, neque Ecclesia licet Concilio coacta in Pontificem habet. Quocirca ibidem subdit Dominus. *Quod si dixerit seruus ille in corde suo, moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere seruos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari, veniet Dominus serui illius in die, qua non sperat, & diuidet eum, partemque eius cum infidelibus ponet.* Quibus ex verbis intelligitur, cùm in Dei familia œconomus perperam rem administrat, nequaquam ipsi Deo placere, vt à familia mulctetur: sed penes se tantum ipsius tum iudicandi, tum puniendi auctoritatem esse velle. Cùm igitur iuxta scripturas nullam Ecclesia, & consequenter nullam Concilium, quod Ecclesiam repræsentat, potestatem habeat in summum Pontificem; optime concluditur à Pontifice ad Conciliũ prouocari non posse, à Concilio ad Pontificem posse. Hoc idem quod ex scripturis ostendimus, sacra Cõcilia testantur. Cũ S. Marcellinus Papa in id lapsus est crimẽ, vt mortis metu Idolis sacrificium offerret, coactum est magnum Sinuessæ, vt ea de re ageretur, Concilium, sed confestim vniuersi Patres fassi sunt apud se Pontificis iudicandi potestatẽ non esse. *Prima sedes à nemine iudicabitur.* Huius Concilij meminit Nicolaus I. in epistola ad Imperatorem Michaelem. Concilium etiam Romanum à S. Syluestro Pontifice cõgregatum canone vltimo statuit. *Primam sedem*, hoc est Romanum Pontificem: *iudicari à nemine posse*. Concilium Chalcedonense, quod inter prima quatuor generalia Concilia numeratur, actione tertia, Dioscorum Alexandrinum Patriarcham, vniuersumque Concilium Ephesinum secundum damnat, quod Romanum Pontificẽ iudicare ausi sint. Si igitur à Romano Patriarcha proximus vna cum generali concilio potestatem non habet iudicandi Pontificis; aperte deducitur Conciliũ supra Pontificem nõ esse: alioquin in illum ferre sententiam posset. Accedit concilium Romanum 5. quod Symmacho Põtifice veluti propriũ decretum, Ennodij illud dictum approbauit: *Aliorum hominũ causas Deus voluit per homines terminari; Sedis istius Præsulẽ suo (sine quæstione) reseruauit arbitrio. Voluit Petri Apostoli successores cælo tãtum debere innocentiã.* In Concilio generali 8. actione 7. hæc ha-

hæc habemus. *Romanum Pontificem de omnium Ecclesiarum præsulibus iudicasse, de eo vero nemine iudicasse legimus.* Narrat Paulus Aemylius lib. 3. hist. Cùm magnum Episcoporum Cōcilium coram magno Carolo ob quædam quæ Leoni 3. Papæ obijciebantur coactū esset, vna omnes Patres exclamasse, nemini licere de summo Pōtifice ferre sententiā. Concilium generale Lateranense sub Alexandro 3. cùm de ratione creandi Pontificis decretum conditurum esset, ait in illud negotium peculiari diligentia incumbendum: Nam si quis in eo committatur error, ad superiorē confugere nemo amplius potest, cùm in terris Pōtifice superior reperiatur nemo. legatur cap. licet de electione. Postremo Concilium Lateranense sub Leone X. sess. 11. expresse decernit Pontificem quouis Concilio superiorem, ac proinde illius solum esse concilia aduocare, transferre, dimittere.

Si igitur ipsa Concilia fatentur Pontifici se esse subiecta, quis iure affirmare audebit Concilium Papa superiorē, aut à Papa ad Conciliū iure prouocari? Sed videamus nū ratio, quę verbo Dei nititur, hoc ipsum cōfirmet. Sancta Ecclesia similis nō est Venetorū aut Genuensiū, aut cuiuspiā alterius Ciuitatis Reipublicæ, quæ Principi potestatem suo arbitratu tribuit adimitq. qua de causa Rempublicā Principe superiorē iure quis dixerit: neq. itidē tēporali regno cōferri potest, vbi Populi in Monarchā suam trāsferunt pōtestatē: & aliquando, si res tulerit, regio se dominatu liberare inferioresq. magistratus constituere possunt, vt olim à Romanis factū accepimus, cū à Regū dominatione ad cōsulare Imperiū trāsierunt. Christi enim Ecclesia Regnū est absolutissimū, & Monarchię genus, quod à Populis minime pendet, nec ab illis ortū habuit, sed à diuina tantū voluntate: *Ego autem* (ait Christus Psal. 2.) *constitutus sum Rex ab eo super Sion montē sanctū eius*, & Angelus Virgini Luc. 1. *Dabit ei Dominus sedē Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.* Sexcentis alijs scripturæ locis idē habemus. Quòd vero id regnū ab hominibus non pendeat, ostēdit Christus, cū ait. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*, Ioan. 15. & nos idē fatebimur cū dicemus: *Fecisti nos Deo nostro regnū*: Apoc. 5. quæ etiā causa fuit, cur huiuscemodi regnū in sacris litteris cùm familia conferretur; *quis est seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* Matt. 24. Nam Paterfamilias à familia nō pendet, neq. à familia auctoritatē accipit. Cùm ergo hoc verissimum sit, necessario sequitur Generalem Christi Vicarium ab Ecclesia non pendere, sed à Christo solum, à quo omnē auctoritatem accepit; vt videre etiā licet in Regnis temporalibus, vbi Prorex nō à Regno sed à Rege auctoritatē habet, ab eoq. solū iudicari ac puniri, nō à Populis potest. En igitur quā turpiter Gerson hallucinatus sit, quanq. turpiter hallucinentur ij, qui eū sequūtur cùm sacris Scripturis, sacris Cōcilijs apertissimæq. rationi aduersetur; si verò id quod ipse Gerson dicere solitus erat, huic afferret eius interpres, verba nimirum, quæ legimus Matt. cap. 18. *dic Ecclesiæ & si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus*; responderem eo loco pro Ecclesia Prælatū intelli

gi, qui

tinet ad secularium Principum auxilium aduersus excommunicationes postulandum, iam pridem Sacrum Tridentinum Concilium huic malo consuluit, cùm edixit expresse sess. 25. cap. 3 *ne seculares Magistratus Ecclesiastico Iudici prohibeant, ne quem excommunicet, aut mandent vt latam reuocet excommunicationem, cùm non ad seculares, sed ad Ecclesiasticos hæc cognitio pertineat.* Postremo si rē de qua agitur perpendamus; alienissimū est illud dictum afferre. *Vim ui repellere licet.* Vis enim quam Summus Pontifex Reipublicæ Venetæ infert, paterna est ac iusta, & scripturis Sacrisque Canonibus congruit, omnibusque sæculis à Sanctæ Ecclesiæ Prælatis vsurpata est; quin etiam remedium habet in promptu, absque eo quod quis ad uim vel ad alterius Principis auxilium confugiat: obedientiam nimirum, atque humilitatem, sine qua alia omnia vanissima sunt.

Vndecima consideratio est *incidere neminem in contemptum clauiū, cùm Iurisperitus aliquis aut Theologus in cōscientiam suam recipit aliquas huiusmodi sententias timendas non esse, si presertim probe doceantur infirmi, caueaturque ne in ijs sequatur scandalum, qui Pontificem velut Deum existimāt maxima tum in Cœlo tum in terra potestate præditū* Hæc consideratio, vt modestè loquar, parum considerationis habet. Dixisset saltem Gerson rudem atque ignarum in rebus dubiis Theologo, aut Iurisconsulto cuius magna doctrinæ & probitatis fama sit, se posse permittere; At verò eius, qui se cuicunque Theologo, ac Iurisperito permittere posse dicat, in rebus præsertim, quæ ad Summi Pontificis obedientiam pertinent, insignis est temeritas. Nam dubiū nō est sed certissimū in rebus dubiis superiori obtemperādū, ac tum solum detrectandū imperium, vbi planū sit Dei præceptis contraria mandari. Præterea quot Theologi, quotq. Iurisperiti reperiuntur, qui vel per inscitiā, vel per animi prauitatē decipiantur? & si alius te in hūc modū doceat, alius contra sentiat, quem demū de tua causa rogabis? certe quidem seculares Principes nulla ratione sinerent, vt vbi, sententiam tulerint, ipsorum imperio subtrahere se se posset reus eo quod Iurisperitus aut Theologus in conscientiā suam receperit eam sententiam nihili faciendam. Quāto igitur intolerabilius hoc est in Christi Vicarij obedientia, cui Christiani omnes diuino iure subditi esse debent? si verò infirmi Papam vt Deum venerantur, putantque penes illum tum cœli, tum terræ potestatem esse; magis omnipotenti Deo grata est horum infirmitas, quam illorum fortitudo, qui cùm sibi optime sapere præ cæteris videātur Christi Vicarij auctoritatem deprimunt: quemadmodum hac tempestate omnes hæretici facere nō verētur. Neque verò magnum, aut incredibile videri cuiquam debet, si Pontifex velut Deus in terris habeatur. de omnibus enim Principibus ait Psalmista *Ego dixi Dij estis*: neque absurdū est tribui omnem potestatem Pōtifici in caelo & in terra, cùm Christus dixerit. *Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in Celis,* quod tamen sano modo à veris doctisque Catholicis intelligitur, & exponitur. Vt igitur rem paucis cōplectar, verè illud me affirmare

puto tantam esse Pontificis potestatem, vt pauci sint qui eam animo comprehendãt; siquidem is omnia efficere potest, quæ necessaria sint vt ad cæli beatitudinẽ animas deducat, omniaque impedimenta remouere, quæ Mundus ac Diabolus quibuscunque viribus ac fraudibus queant interponere. Quare S Cyrillus, quem citat Sanctus Thomas in opusculo de primatu Petri ait, Sicut Christus plenissimam à Patre potestatem accepit in vniuersam Ecclesiam, ita Sancto Petro eiusque successoribus plenissimam à Christo in vniuersam Ecclesiam traditam potestatem.

Duodecima consideratio est, *ab ijs contemptum clauium foueri, qui cùm clauium abusioni resistere debeant, dissident inter se, mutuoque sibi sunt impedimento. negandum sane non est tentanda esse omnia, magna animi demissione, apud Summum Pontificem sicubi non benè edoctus iniustas sententias pronunciet; sed si humilis diligentia nihil proficit, magno animo ac virili libertate obsistendum.* Hæc consideratio Gersonis temporibus mirificè congruebat, cùm enim tunc trium Pontificum Schisma vigeret: vnusquisque eorum contra illos, qui reliquos sequebantur, excommunicationes ferebat. quare optimum factu erat, quò Christiani ad Schisma de medio tollendum consentirent, vt parui eiusmodi excommunicationes penderent, ac dissipatæ & conuulsæ Ecclesiæ coniunctioni studerent: non enim exploratum adhuc erat quisnam ex illis Christi esset Vicarius: nunc verò quoniam Dei beneficio vnum habemus Pontificem eunque certissimum, Gersonis consideratio non facit ad hanc controuersiam: neque aliud quicquam efficit, nisi vt membrorum aduersus Caput nouum Schisma inducat.

RESPONSIO AD ALTERVM GERSONIS OPVSCVLVM, *quod inscribitur, Examen illius assertionis Sententia Pastoris etiam iniusta, est timenda.*

IN Secundo opusculo idem Ioãnes Gerson refert. *Apostolicũ quendam Commissarium in publico processu huiusmodi assertionẽ posuisse: Nostra sententiæ licet iniustæ, & obseruandæ & timendæ sunt.* In quæ verba seuere admodum animaduertit pluribus propositionibus, quæ hic subiiciuntur.

Primum assertio hæc falsa est. Secũdo Assertio hæc est impossibilis. Tertio Assertio hæc est erronea quod ad mores spectat. Quarto. Assertio hæc suspicionem habet hæresis. Quinto Assertio hæc auctorẽ adducit in suspicionem fidei, ac propterea in iudicium est vocandus, vt explicet, vel retractet sententiam: si verò pertinax fuerit, sæculari potestati tradendus est.

Hæc breuiter est Gersonis Censura, quæ quam iusto sit seuerior, ex his, quæ mox disputabimus, patebit. Commissarius ille siue verus siue fictus tandem sit, illud dixisse non contentus suas sententias etiam iniustas timendas, iuxta ea, quæ docuit Sanctus Gregorius, addidit etiam obseruandas. & quanquam id omittere poterat, non adeo tamen prauum est, vt tàm rigidè (sicut arbitratur Gerson) plecti debeat,

beat, qui perperam illud est interpretatus, quod in bonum sensum trahi poterat. Duo ille reprehendit, nos itidem duo breuiter exponemus. Ac primum quidem reprehendit, quòd sine vllo discrimine, & sine vlla diuisione dixerit suas sententias etiam iniustas timendas esse. videtur enim voluisse omnes sententias iniustas metuendas. Non ignoramus tamen, non omnes iniustas sententias metuendas, sed eas tantùm, quæ cùm iniustæ sint, sunt etiam validæ, vt colligitur ex Gratiano 11. quæst. 3. per totum. Respondemus Commissarium eo loquutum sensu, quo S. Gregorius, Sacriq. Canones loquûtur. Et sicut quòd S. Gregorius sine vllo discrimine, aut distinctione dicat sententiam pastoris siue iustam, siue iniustam timendā esse, non colligimus quamcumque Pastoris sententiam timendam esse, sed illam solum quæ irrita non est, licet iniusta; ita neque ex Commissarij verbis colligendum est omnes sententias metuendas, sed illas tantùm quæ apertè inualidæ non sunt, quamuis iniustè sint latæ. Quare quod Commissarij verbis imponitur, etiam S. Gregorij verbis imponi posset. Secundò reprehendit Gerson Commissarium; quòd dixerat suas sententias licet iniustas, & timendas, & obseruandas esse: aliud enim est obseruare aliquid, aliud timere. Tyranni nequitia metui quidem potest, obseruari non item. Si quis verò iniquitatem obseruandam dixerit, vehementer errat. Respondetur, Commissarium vt credibile est, non de iniquæ rei præcepto loquutum, sed de sententia excommunicationis quatenus pœna est, quæ hominem sacramentorum participatione, ac fidelium consuetudine priuat; quo sensu optimè dicitur excōmunicationis sententiā iniustam timendam esse, & obseruandam. nō enim duo sunt excommunicationem timere, & excommunicationē obseruare. qui enim illam timet, Sacramentorum participatione abstinet fideliumq. consuetudine, atque ita eandem obseruat. & contra qui eā non obseruat, sed cū fidelibus consuetudinē habet, Sacramentorumq. fit particeps, eandem minimè timet. Itaque Gerson inter sententiam, quæ aliquid præscribit, & sententiam quæ aliquo priuat, æquiuocatione deceptus, cùm in disputatione sua vano hoc fundamento innitatur, mirūm non est si tanquā ex inani semente inanes etiam fruges colligat. Sed demus Commissarium de sententia loquutum quæ aliquid proposita excommunicatione præcipit. ne ita quidem malè loquutus est; nam ea sententia aut aliquid aperte bonum præcipit, vt aliena restituere; aut aliquid aperte malum, vt furari, blasphemare; aut dubium quid, de quo verùm malum sit necne, controuersum est, vt ad bellū ire, de cuius æquitate dubitatur. Si quid præcipit aperte bonū; obseruanda est & timenda, hoc est illud faciendum, quòd præscribit, ob excōicationis propositæ metum: & fieri potest, vt huiusmodi sententia iniusta sit, quòd non tres præcesserint admonitiones, & tamen valida, quia bonū aliquod præcipit, atque ab eo fertur, qui eius ferendę potestatē habet, quique semel saltē peccantē admonuit. si dubium est, vtrum bonum aut malum præcipiat, est etiā obseruanda ac timenda. vbi enim dubitatur, superioris iudicio parere debet

subditus:

subditus: vt ex Sāctis Patribus perspicuū est, & nos supra docuimus.
Si sententia rē pręcipit, quæ aperte peccatū habet; tunc neq; obserua-
da neq; timēda est, si quis autē obseruandā diceret, grauiter erraret,
ac seuerissimā Censuram, quam quinq; propositionibus cōplexus est
Gersō iure subiret. Nā procul dubio falsum est, sententiā, quæ aliquē
ad peccandū compellit, obseruandā esse: neq; verò fieri potest vt sen
tentia peccatū præcipiat, & ad sui obseruantiā aliquē cogat. præte-
rea erroneū id esset asserere quod spectat ad mores, nā iniq; agere do
cet, nec minus quod ad fidem pertinet. nam qui dicat licere male age
re, hæreticus est, quod si eū non pœniteat, seculari potestati est tradē
dus, vt iusto afficiatur supplicio; atq; huiusmodi sententia non solum
non est obseruanda, sed ne timēda quidē. nā Saluator ait. *Nolite time
re eos qui occidunt corpus*, & satius est mortē oppetere quā huiusmo-
di iniquæ legi obtēperare. Quare quartū membrū illud, ꝙ Gers. attu
lit, nimirū aliquā sententiā timeri nō autē obseruari posse, si de timo
re loquamur qui ad obseruationē inducit, nusquā reperitur, quāquā
naturali timore formidari Tyrannus potest, qui iniqua præcipiat, sed
ne in hoc quidē peccauit Cōmissarius, nā semper de iniusta sententia
quæ valida sit sermone habuit cuiusmodi ea nō est quæ peccatū præ
cipit, quā nullā perspicue esse cōpertū est. Habemus igitur quā vana
sit Gersonis disputatio, cū nulla firma re nitatur. Habemus pterea In
terpretē qui hæc opuscula edidit, vt Venetos doceret Sūmi Pōtif. sē-
tentiā & iustā, & validā cōtēni posse, plus aliquāto præ se tulisse ma-
litiæ quā ingenij, aut iudicij. Adiicit ad hāc disputationē Gerson ali-
quot propositiones, vt ostendat quid Christianiss. Gallor. Rex pro li-
bertatis Ecclesiæ Gallicanæ defensione facere & possit & debeat. De
quibus agere non est huius loci, primū quidē, quia omnes eo nitūtur
fundamento, potestatē Concilij Papæ potestati præstare. neq; enim
aliā ob causam cōtēdit Gerson veteres à Pōtifice Canones, in quibus
quibus tū Gallicanæ Ecclesiæ suā constituebāt libertatē, mutari non
posse, nisi quia existimat eos Canones, qui Conciliorū decreta sint,
Pontif. potestati nequaquā esse subiectos. At euersū est huiusmodi
fundamētū, neq; vlla putamus ratione Venetis probari posse. Deinde
quia post Gers. tēpora in Lateranēsi Conc. sub Leone X. pragmaticæ
derogatū est, qua se Gallicanæ Ecclesiæ tuebantur, conuenitq; inter
Leonē Summū Pontif. & Christianiss. Regē Atq; ita hoc tēpore nulla
amplius Gallicanæ libertatis est mentio aduersus Sumū Pontif. imo
Christianiss. Rex vniuersiq; Gallor. Episcopi pacē & consensionē cū
Romana Ecclesia, quæ ipsorū est mater, cumq; Patre qui Pontifex est
Christi Vicarius, & S. Petri successor, mirifice custodiūt. Tertio quia
Gallicana libertas, de qua scribit Gerson omnino ei libertati dissimi-
lis est, quam hac tēpestate vsurpat Venetor. Resp. illa enim veteribus
nitebatur Canonibus, hæc Canonibus tum veteribus tum recenti-
bus aduersatur.

LAVS DEO.

